

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt „Nowoczesna edukacja przedmiotów ścisłych i humanistycznych” współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Wspólnie w lepszą e-przyszłość – program nauczania języka polskiego
dla uczniów II etapu edukacyjnego
w Zespole Gimnazjalno – Szkolno – Przedszkolnym w Chocianowicach
napisany w ramach projektu
„Nowoczesna edukacja przedmiotów ścisłych i humanistycznych”
współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach EFS

Autor: Stefania Jagło

Liczba godzin przeznaczonych na realizację programu: 510

I. OGÓLNE ZAŁOŻENIA PROGRAMU

*Język organizuje nasze myślenie (...)
wymaga nieustannej pracy i dbałości.
(Witold Doroszewski)*

Szkoła to dla wielu uczniów jedyne miejsce, gdzie mogą poznawać i doskonalić inny, lepszy jakościowo sposób wypowiedzania się. Rozwijając mowę, szkoła kształtuje sprawności myślenia i poznania, które są niezbędne do uczenia się wszystkich przedmiotów szkolnych. Wśród rozmaitych czynników, które decydują o sukcesie lub niepowodzeniu edukacyjnym ucznia, umiejętność czytania jest jednym z najważniejszych. Uczeń nauczy się, jeśli przeczyta. Napisze, rozwiąże zadanie, jeśli wprawdzie przeczyta polecenie. Dostrzeże popełniony przez siebie błąd pod warunkiem, że przeczyta napisany przez siebie tekst¹. Przekaza, jeśli ktoś nauczy go tej trudnej sztuki. Uczeń, zmagający się z identyfikowaniem liter, nie dostrzeże znaczeń ukrytych w tekście, bowiem poziom rozumienia jest silnie skorelowany przede wszystkim z tempem czytania, a ponadto poziomem wiedzy czytelnika, jego pamięci, stanu emocjonalnego.

Jednym z zadań szkoły na wszystkich etapach edukacyjnych jest kształcenie świadomości językowej. Pojęcie to jest nieostre, a w szkole podstawowej obejmuje w przeważającej mierze wiedzę z gramatyki opisowej. Wg Andrzeja Markowskiego przejawem świadomości językowej jest przede wszystkim uznanie go za wartość samą w sobie, z czego wynika zainteresowanie się nim, dbałość o jego poprawność i sprawność, następnie ocenianie tego, jak się mówi, jak mówią inni, a także wskazywanie cech pożądanых, takich jak staranna wymowa, przestrzeganie reguł gramatycznych, unikanie wulgaryzmów, bogactwo i różnorodność słownictwa. Za składnik świadomości językowej przyjmuje się wzorzec językowy uznawany przez członków zbiorowości. Takim wzorcem powinien być język nauczyciela, język tekstów, które czytają uczniowie, a także język, jakim posługują się osoby, z którymi uczniowie kontaktują się za pośrednictwem szkoły – język aktorów w teatrze, zaproszonych do szkoły ciekawych gości, język osób prowadzących zajęcia dla uczniów np. w muzeum. Najniższy poziom świadomości językowej to odrzucenie,

¹ Uczniowie nieraz mają problemy z odczytaniem swoich rękopisów, nie mają też wyrobionego nawyku czytania własnych tekstów po ich napisaniu, w konsekwencji nie dokonują autokorekty, co obniża jakość ich prac pisemnych.

wysmiewanie błędnego, niepoprawnego posługiwania się językiem, poziom wyższy to w sytuacji dokonywania wyboru umiejętność podjęcia decyzji z uzasadnieniem, np. tu jest błąd, tak się nie mówi. Poziom najwyższy świadomości językowej prezentują osoby, które potrafią merytorycznie uzasadnić decyzję, np. podając regułę *nie z czasownikami piszemy oddzielnie* albo wybrać wyraz polski zamiast obcego. Osiągnięcie najwyższego poziomu świadomości językowej przez uczniów jest celem nadrzędnym programu.

Od ucznia kończącego klasę III szkoły podstawowej oczekuje się, że *czyta i rozumie teksty przeznaczone dla dzieci na I etapie edukacyjnym (...) czyta wybrane przez siebie i wskazane przez nauczyciela książki (...) czyta teksty i recytuje wiersze, z uwzględnieniem interpunkcji*. Biegłość w czytaniu sprawi, że nauka będzie dla ucznia taką przyjemnością jak odkrywanie nowych miejsc dla podróżnika. W miarę upływu czasu, po kolejnych podróżach – lekcjach uczeń będzie miał coraz więcej wiedzy i doświadczenia, będzie też dokonywał coraz bardziej dojrzałych wyborów. Dzięki umiejętności rozumnego czytania, biegłego posługiwania się językiem ojczystym zarówno w mowie, jak i w piśmie, konieczność uczenia się przez całe życie nie będzie przykrym obowiązkiem, ale naturalną i potrzebną dla własnego samorozwoju kolejną rzeczą.

Nauczyciel języka polskiego pozwoli też uczniom mówić na lekcji. Będzie stwarzał takie sytuacje dydaktyczne, aby uczeń uzasadniał, dyskutował, wyjaśniał, negocjował, wnioskował, charakteryzował; wypowiadał się w sposób żywy i spontaniczny, co wpłynie na rozwój jego kompetencji językowych. Nauczyciel będzie stwarzał sytuacje, w których uczniowie będą rozmawiać ze sobą – rozmowa wyłącznie z nauczycielem usztywnia język, który staje się sztuczny i nienaturalny. Będzie zwracał uwagę na pozawerbalne sposoby komunikowania się: dykcję, intonację, melodykę mowy, staranne, czytelne pisanie, logicznie rozplanowane na stronie, z wyraźnymi akapitami, gestykulację, mimikę, mowę ciała, operowanie przestrzenią. Sposób mówienia nauczyciela musi być wzorem do naśladowania dla uczniów, dlatego nauczyciel języka polskiego posługuje się nienaganną polszczyzną.

Podczas lekcji języka polskiego będą także rozwijane kompetencje tekstotwórcze. Uczeń powinien tworzyć zróżnicowane pod względem gatunkowym i intencyjnym teksty pisemne: notatki, wnioski, instrukcje, sprawozdania z realizowanych zadań, listy, opisy itp. Przy czym należy pamiętać, że *odmiana mówiona i odmiana pisana to dwa nieprzystawalne kody językowe i inne sposoby używania języka. Różnice występują na poziomie składni, słownictwa, organizacji tekstu. Uczenie odmiany pisanej jest procesem **długotrwałym i złożonym**. Nauka pisania w języku ojczystym przypomina naukę od podstaw porozumiewania się w obcym języku.*²

² Por. Z.A. Kłakówna, *Sztuka pisania. Ćwiczenia redakcyjne dla klas IV-VI. Metodyczny podręcznik dla nauczyciela*, Kraków 1993.

II. DLA KOGO TEN PROGRAM?

*Każdy z nas może poczuć się uskrzydłony, gdy realizujemy trudne zadania,
mamy jasny cel, z którym się wewnętrznie identyfikujemy
i dostrzegamy na bieżąco rezultaty swego działania.*
(Jacek Santorski)

Uczniowie kończący III klasę szkoły podstawowej w ZG-S-P w Chocianowicach lubią szkołę i na ogół chętnie się uczą, są ciekawi świata, formułują pytania i poszukują odpowiedzi. Tę ciekawość należy nadal w nich rozbudzać poprzez lekturę ciekawych tekstów znajdujących się w podręcznikach, w bibliotece szkolnej oraz dostępnych na stronach internetowych i w czasopiśmie dla dzieci. Nadal systematycznie dzieci wprowadzane będą w świat kultury. Ucząc się odbioru krytycznego różnych tekstów kultury, będą się również uczyły uczestnictwa w życiu społecznym. Nieustannie warto skłaniać ich do dokonywania samodzielnych wyborów, do uzasadniania swoich decyzji, do rozmów z drugim człowiekiem. Formowaniu poczucia własnej wartości i tożsamości będzie towarzyszyło budowanie właściwych relacji międzyludzkich.

Uczniowie rozpoczynający naukę w klasie IV w tej szkole potrafią pracować w grupie. Umiejętność współpracy, wyzwalająca aktywność i poczucie odpowiedzialności za efekt pracy zbiorowej, powinna być na lekcjach języka polskiego systematycznie wykorzystywana i rozwijana, m.in. poprzez stosowanie, nieobowiązkowej na tym etapie edukacyjnym, lecz lubianej przez uczniów metody projektu edukacyjnego czy inne, adekwatne do celów lekcji metody aktywizujące, których szczegółowe omówienie znaleźć można w licznych publikacjach, takich m.in., jak: E. Brudnik, A. Moszyńska, B. Owczarska, *Ja i mój uczeń pracujemy aktywnie. Przewodnik po metodach aktywizujących*, Kielce 2000, E. Brudnik, *Ja i mój uczeń pracujemy aktywnie. Przewodnik po metodach aktywizujących 2*, Kielce 2003, D. Buehl, *Strategie aktywnego nauczania, czyli jak efektywnie nauczać i skutecznie uczyć się*, Kraków 2004 czy M. Harmin, *Duch klasy. Jak motywować uczniów do nauki?*, wyd. 2, Warszawa 2005.

Po I etapie edukacyjnym uczniowie wdrożeni są już do samodzielnej i systematycznej pracy. Od IV klasy można zatem poszerzyć i kontynuować uczenie się poza klasą i szkołą również dzięki nauce domowej, która pozwoli aktywizować ucznia w rozmaitych dziedzinach działalności, wykorzystać jego naturalną ciekawość i pasję poznawczą, skłonić go do obserwacji, do podjęcia własnych prób rozwiązywania trudnych i poważnych, na miarę dziecka w wieku 9 – 13 lat, problemów. Prace zadawane uczniom do zrealizowania w domu muszą być atrakcyjne na tyle, by zachęcić ich do poszukiwań, zainspirować do działania i sprawić, iż ci uczniowie osiągną stan nieświadomej kompetencji, czyli „po prostu zrobią”, wykonają zadanie z łatwością w sposób adekwatny do sytuacji, nie angażując w pełni swojej uwagi. Dobrym sposobem na zaangażowanie ucznia do wykonania zadania domowego jest polecenie: *Wybierz sobie pracę*

domową. Spośród podanych zadań wykonaj to, które chcesz. Możesz wykonać kilka lub wszystkie. Inna wersja tego polecenia: *Wyobraź sobie, że jesteś nauczycielem i chcesz, aby twoi uczniowie dobrze opanowali materiał. Porozmawiaj z sąsiadem z ławki, jakie zadanie byłoby najodpowiedniejsze.* Pozwala to indywidualizację zadań domowych i zapewnia wszystkim uczniom zróżnicowanej klasy szkolnej określone korzyści z wykonywania tych zadań.

Absolwent klasy III szkoły podstawowej w Chocianowicach chętnie podejmuje próby ekspresji artystycznej, w miarę możliwości gra, śpiewa, rysuje itp. Naturalną chęć zabawy dziecka nauczyciel języka polskiego będzie wykorzystywał w różnorodny sposób: do analizy tekstów literackich, dokonując przekładu intersemiotycznego, do tworzenia szkolnych widowisk teatralnych, do rozwijania wiedzy o języku, który jest narzędziem komunikacji i poznawania, do pokazania uczniowi, czym są mnemotechniki, do nauczenia go, jak się uczyć. Możliwości jest wiele, a nauka połączona z zabawą zawsze przynosi uczącemu się wymierne korzyści.

III. INNOWACYJNOŚĆ PROGRAMU NAUCZANIA „Wspólnie w lepszą e-przyszłość”

*Technologia nigdy nie zastąpi nauczycieli,
ale nauczyciele używający technologii zastąpią nauczycieli,
którzy jej nie używają.*
(Autor nieznany)

Innowacyjność programu nauczania „Wspólnie w lepszą e-przyszłość” zasadza się możliwości wykorzystania podczas lekcji języka polskiego bogatej bazy Zespołu Gimnazjalno – Szkolno – Przedszkolnego w Chocianowicach. Zajęcia mogą się odbywać w pracowniach komputerowych, przy użyciu tablic multimedialnych, z wykorzystaniem programów i filmów edukacyjnych do nauki przedmiotów, kamery i aparatów fotograficznych. W każdej klasie znajduje się projektor i komputer. Do sprawdzenia wiedzy uczniów, a także do przeprowadzenia ciekawej lekcji można wykorzystać piloty z zestawu TESTICO. Uczniowie klas IV-VI posiadają laptopy w ramach projektu Cyfrowa Szkoła. W szkole działa platforma edukacyjna.

*W dzieciństwie niewiele zależy od nas,
wiele zaś od tych, którzy są z nami.*
(Bronisław Ročławski)

Ogromnie ważną rolę we wszystkim, co związane z edukacją, odgrywa nauczyciel, który musi nieprzerwanie dostosowywać się do kontekstów, w jakich przebiega jego praca.

Wyznacznikami atrakcyjności współczesnego nauczyciela są nie tylko wiedza, umiejętności w ogóle, ale również umiejętność wykorzystania *komputera* podczas lekcji. I nie idzie tu tylko o włączenie płyty znajdującej się w obudowie dydaktycznej podręcznika czy sięgnięcie do

materiałów oferowanych przez wydawnictwo, ale również o tworzenie własnych materiałów, o wykorzystanie platformy edukacyjnej, bloga, poczty elektronicznej itp. Umysły naszych uczniów kształtują się dziś poprzez media. Program niniejszy pozwala pogodzić kształcenie humanistyczne z kształceniem informacyjno-komunikacyjnym. Na lekcjach języka polskiego uczniowie m.in. będą się uczyć celowego gromadzenia i przetwarzania wiadomości przy wykorzystaniu środków informatycznych.

Nowocześnie wyposażone pracownie szkolne wymagają od nauczyciela polonisty biegłości w posługiwaniu się technologiami informacyjno-komunikacyjnymi. W jaki sposób może wykorzystać TI? Edytor tekstu będzie pomocą w pracy nad treścią i formą tekstów, pozwoli np. na przygotowanie korespondencji – listów lub pism, ogłoszenia, zaproszenia; edytory tekstu i grafiki pomogą przygotować opracowanie tekstowo-graficzne, prezentację; arkusz kalkulacyjny pozwala nauczycielowi wykonywać obliczenia statystyczne, opracować wyniki. Podczas lekcji, dzięki odpowiednim programom, zostaną stworzone lub tylko wykorzystane mapy mentalne. Na bazie czytanych lektur uczniowie mogą wykonać komiksy. Systematycznie będzie tworzony przez nauczyciela bank przydatnych stron internetowych.

Aby móc w maksymalnym stopniu wykorzystać posiadany sprzęt, bazując jednocześnie na wiedzy i umiejętnościach uczniów, nauczyciel-polonista powinien wiedzieć, iż podstawa programowa kształcenia ogólnego elementy technologii informacyjnej i komunikacyjnej lokuje w wielu miejscach na różnych etapach edukacyjnych:

- Po III klasie szkoły podstawowej uczeń umie posługiwać się komputerem w podstawowym zakresie: uruchamia program, korzystając z myszy i klawiatury; wie, jak trzeba korzystać z komputera, żeby nie narażać własnego zdrowia; stosuje się do ograniczeń dotyczących korzystania z komputera.

Uczeń klas IV – VI:

- na lekcjach historii podaje przykłady ważnych problemów współczesnej Polski, korzystając z różnych źródeł informacji (od osób dorosłych, z prasy, radia, telewizji, Internetu), wymienia zalety i niebezpieczeństwa korzystania z mediów elektronicznych;

- na lekcjach muzyki korzysta z multimedialnych źródeł muzyki i informacji o muzyce;

- na lekcjach plastyki korzysta z przekazów medialnych oraz stosuje ich wytwory w swojej działalności twórczej (zgodnie z elementarną wiedzą o prawach autora), realizuje projekty w zakresie form użytkowych, w tym służące kształtowaniu wizerunku i otoczenia człowieka oraz upowszechnianiu kultury w społeczności szkolnej i lokalnej (stosując także narzędzia i wytwory multimedialne), rozróżnia określone dyscypliny w takich dziedzinach jak: architektura, sztuki plastyczne oraz w innych dziedzinach sztuki (fotografika, film) i przekazach medialnych (telewizja, Internet).

Wreszcie podczas zajęć komputerowych uczniowie uczą się, jak bezpiecznie posługiwać się komputerem i jego oprogramowaniem, jak komunikować się za pomocą komputera i

technologii informacyjno-komunikacyjnych, wyszukiwać i wykorzystywać informacje z różnych źródeł elektronicznych, w tym słowników, encyklopedii, zbiorów bibliotecznych i innych zasobów Internetu, a także opracowywać rysunki, motywy, teksty (ogłoszenia, zaproszenia, ulotki, wypracowania), animacje, prezentacje multimedialne.

Znajomość tych zagadnień przez nauczyciela języka polskiego pozwoli mu na lepszą współpracę z nauczycielami innych przedmiotów i umożliwi doskonalszą realizację celów, nie tylko polonistycznych.

Codzienna praca z laptopami, łatwy dostęp uczniów do Internetu wymagają, aby nauczyciel zwracał uwagę podczas lekcji języka polskiego, a także zadając prace domowe, na możliwe rodzaje zagrożeń:

- dotyczące aspektów fizycznych i psychicznych, takich jak wzrok, postawa (skrzywienie kręgosłupa), otyłość, zaburzenia centralnego układu nerwowego, zaburzenia emocjonalne i interpersonalne, uzależnienie od wirtualnej rzeczywistości;
- dotyczące aspektów społecznych, np. zachowania nieetyczne spowodowane anonimowością i brakiem kontroli przy komputerze i w sieci, utrata prywatności, poczucie braku bezpieczeństwa;
- dotyczące sfery intelektualnej, np. bezkrytyczne zaufanie możliwościom urzędnika, bezkrytyczne przekonanie, że Internet jest źródłem wszelkiej wiedzy itp.

IV. CELE KSZTAŁCENIA w PROGRAMIE

*Nadchodzący czas, to czas umysłowego pracownika,
Który oprócz formalnego wykształcenia
posiada umiejętność praktycznego stosowania wiedzy
oraz nawyk nieustannego uczenia się.
(Peter Druker)*

Zgodnie z podstawą programową, celem kształcenia ogólnego jest:

- 1) przyswojenie przez uczniów podstawowego zasobu wiadomości na temat faktów, zasad, teorii i praktyki, dotyczących przede wszystkim tematów i zjawisk bliskich doświadczeniom uczniów,
- 2) zdobycie przez uczniów umiejętności wykorzystywania posiadanych wiadomości podczas wykonywania zadań i rozwiązywania problemów,
- 3) kształtowanie u uczniów postaw warunkujących sprawne i odpowiedzialne funkcjonowanie we współczesnym świecie.

Kompetencje kluczowe, zgodnie z zaleceniem Parlamentu Europejskiego i Rady Unii Europejskiej z dnia 18 grudnia 2006, istotne w procesie uczenia się przez całe życie, są

rozumiane jako połączenie wiedzy, umiejętności i postaw odpowiednich do sytuacji; to te kompetencje, których wszystkie osoby potrzebują do samorealizacji i rozwoju osobistego, bycia aktywnym obywatelem, integracji społecznej i zatrudnienia.

Podczas lekcji języka polskiego w klasach IV – VI szkoły podstawowej uczniowie będą zdobywali umiejętności ponadprzedmiotowe wskazane w podstawie programowej. Będą się uczyli:

- jak planować, organizować, kontrolować przebieg i rezultaty własnego uczenia się oraz jak to uczenie się doskonalić;
- jak skutecznie komunikować się w różnych sytuacjach; jak słuchać i rozumieć innych, jak przekazywać innym swoją wiedzę, intencje, oczekiwania, jak precyzyjnie wyrażać swoje myśli, odczytywać znaki pozawerbalne;
- jak wspólnie z innymi pracować nad rozwiązywaniem różnorodnych zadań, jak wchodzić w różne role w zespole, podejmować odpowiedzialność za zespół, organizować wspólną pracę; - jak, korzystając z posiadanej wiedzy, szukać i znajdować twórcze rozwiązania problemów nietypowych; jak dostrzegać problemy do rozwiązania, stawiać i weryfikować hipotezy; innymi słowy jak nie dać się zaskoczyć w sytuacji nietypowej, kiedy usłużna pamięć nie potrafi podpowiedzieć rozwiązania.

Cele kształcenia są przewidywaniem najważniejszych wyników kształcenia, świadczących o jego wartości. Niezmiennie ważnym celem procesu edukacyjnego jest sprowokowanie uczniów do opanowywania wiedzy.

V. CELE WYCHOWANIA

Wizja Zespołu Gimnazjalno-szkolno-przedszkolnego w Chocianowicach

*Szkoła winna stać się kuźnią cnót społecznych
tak bardzo potrzebnych naszemu Narodowi.*

Jan Paweł II

*Przyszłość szkoły to jej uczniowie, rodzice i nauczyciele - ludzie rozumni, uczciwi, wrażliwi, tolerancyjni,
kochający Ojczyznę i potrafiący poruszać się we współczesnym świecie.*

Szanując tradycję i kulturę swojego narodu, uczniowie będą umieli szanować inne tradycje i kultury. W takcie edukacji polonistycznej uczniowie będą odczytywali w tekstach kultury wartości pozytywne i ich przeciwieństwa, co stanie się podstawą do rozpoznawania na dalszych

etapach edukacyjnych podstawowych triad: prawda – dobro – piękno, wiara – nadzieja – miłość, wolność – równość – braterstwo, które na IV etapie edukacyjnym zostaną uzupełnione przez triadę narodową Bóg – honor – ojczyzna. Dla ucznia II etap edukacyjny to *czas krystalizacji zainteresowań, doskonalenia myślenia konkretnego, kształtowania postaw wobec świata, a więc także formowania poczucia własnej tożsamości i wartości oraz budowania właściwych relacji międzyludzkich.*³

Podczas lekcji języka polskiego będą realizowane cele wychowawcze, które mają wyposażyć ucznia w następujące cechy i umiejętności, zapisane w dokumencie *Misja szkoły*:

1. Wykazuje się tolerancją, koleżeństwem i przyjaźnią.
2. Ma wysoką kulturę osobistą.
3. Okazuje szacunek dla dziedzictwa kulturowego Małej i Wielkiej Ojczyzny.
4. Jest odpowiedzialny za swoje zachowanie.
5. Okazuje wrażliwość i pomoc potrzebującym.
6. Jest wrażliwy na otaczający świat.
7. Jest ambitny i samodzielny.
8. Umie współpracować w grupie i skutecznie się komunikować.
9. Dąży do realizacji wytyczonego przez siebie celu.
10. Zna języki obce.
11. Stosuje w swojej pracy technologię informacyjną.
12. Ma poczucie tożsamości narodowej i europejskiej.
13. Jest przygotowany do kolejnego etapu kształcenia.
14. Ma poczucie własnej wartości i potrafi dokonywać krytycznej samooceny.
15. Wpływa na swój rozwój osobowy – samowychowanie.

O ile wiedzę można uznać za ściśle powiązaną z przedmiotami, to już większość umiejętności dotyczy wielu przedmiotów, a kształtowanie postaw jest wspólną sprawą wszystkich nauczycieli w danej szkole, dlatego polonista będzie w tym zakresie ściśle współpracował z wszystkimi osobami uczącymi w Zespole Gimnazjalno-Szkolno-Przedszkolnym w Chocianowicach.

VI. TREŚCI NAUCZANIA

³ Podstawa programowa z komentarzami. Tom 2. Język polski w szkole podstawowej, gimnazjum i liceum, s. 34.

Z uwagi na charakter przedmiotu układ treści nauczania oraz umiejętności kształconych w programie **ma charakter spiralny** co oznacza, że w kolejnych klasach do najważniejszych treści powraca się w szerszym zakresie, systematycznie utrwalając i doskonaląc kompetencje uczniów. Stąd wynika, iż uczeń opanuje opisane treści i nabeździe wymienione umiejętności na koniec klasy VI. Będą one podstawą dalszego kształcenia się uczniów w gimnazjum.

Przewidywany czas realizacji programu obejmuje 510 godzin. Z uwagi na to, iż na kolejne lata szkolne zaplanowano realizację obowiązkowych godzin edukacyjnych w rozbiciu na 32 tygodnie, nauczyciel faktycznie będzie miał więcej czasu do dyspozycji, co wynika z kalendarza. Dodatkowy czas będzie mógł przeznaczyć, zgodnie z własnym planem pracy, na wprowadzenie dodatkowego materiału, dzięki czemu może na przykład poszerzać kompetencje językowe czy czytelnicze uczniów. Wszystkie treści nauczania obejmują różnorodne i liczne działania uczniów, a opanowanie umiejętności wymaga sukcesywnych i wielokrotnie wykonywanych ćwiczeń.

TREŚCI NAUCZANIA — WYMAGANIA SZCZEGÓŁOWE

Cele kształcenia – wymagania ogólne	Wymagania szczegółowe Oczekiwane osiągnięcia ucznia Uczeń:
<p>I. Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych informacji</p> <p>1. Czytanie i słuchanie</p>	<p>Uczeń:</p> <p>czyta</p> <p>1)</p> <ul style="list-style-type: none"> – sprawnie czyta głośno i cicho – rozumie treść czytanego tekstu – rozumie przenośny sens utworu, dosłowne i przenośne znaczenie wyrazów i związków wyrazowych w wypowiedzi – odczytuje informacje z reklamy, fotografii, obrazu, rysunku, planszy, instrukcji, przepisu, ogłoszenia i zawiadomienia, warstwę słowną i graficzną komiksu – odczytuje sens dosłowny i przenośny plakatu – odczytuje informacje z afisza i programu teatralnego – odczytuje znaczenie znaków graficznych – odróżnia fikcję od rzeczywistości, – odczytuje manipulację, rozumie mechanizmy oddziaływania

	<p>reklam na odbiorców</p> <ul style="list-style-type: none">– odczytuje obraz: treść, nastrój, znaczenie tytułu, wskazuje informacje o autorze, okolicznościach powstania,– odczytuje przypis,– odczytuje pouczenie w baśni,– dostrzega podobieństwa między baśniami,– czyta rolę, dostosowując sposób wyrażania się do nieoficjalnej sytuacji komunikacyjnej oraz do zamierzonego celu (indywidualizacja postaci),– czyta, oddając głosem intencje postaci,– czytając głośno, wyraziście, zwraca uwagę na intencję tekstu, właściwie akcentuje wyrazy, wprowadza pauzę, stosuje odpowiednią intonację,– systematycznie doskonalą technikę czytania, <p>2)</p> <p>czytając,</p> <ul style="list-style-type: none">– określa temat utworu i jego główną myśl, <p>3)</p> <ul style="list-style-type: none">– określa adresata i temat (tematykę) powieści,– identyfikuje w liście oficjalnym nadawcę i adresata, cel wypowiedzi,– identyfikuje adresata w liście, w SMS-ie,– identyfikuje narratora, bohatera, narratora-bohatera, autora, czytelnika i słuchacza,– identyfikuje autora, osobę mówiącą, bohaterów i adresata w wierszu,– identyfikuje osoby biorące udział w wywiadzie, <p>4)</p> <ul style="list-style-type: none">– identyfikuje wypowiedź jako tekst informacyjny, literacki, reklamowy,– odróżnia tekst literacki od innych tekstów,– identyfikuje wiersz, <p>5)</p> <ul style="list-style-type: none">– rozpoznaje formy gatunkowe – zaproszenie, życzenia i gratulacje, zawiadomienie i ogłoszenie, instrukcję, przepis,– odróżnia pamiętnik od dziennika,
--	---

	<ul style="list-style-type: none">– odczytuje elementy gatunkowe listu,– porównuje informacje z tekstu literackiego i informacyjnego,– porównuje tekst literacki z użytkowym,– porównuje informacje z notatki biograficznej i komiksu,– identyfikuje elementy fantastyczne, prawdopodobne, historyczne w legendzie,– identyfikuje dzieło jako utwór fantastyczny, <p>6)</p> <ul style="list-style-type: none">– selekcjonuje informacje na ważne i drugorzędne– identyfikuje w tekście słownictwo określające uczucia, przeżycia, emocje,– rozróżnia cechy pozytywne i negatywne,– rozróżnia bohaterów głównych od epizodycznych, <p>7)</p> <ul style="list-style-type: none">– wyszukuje informacje wyrażone wprost i pośrednio: dotyczące postaci, w tym postaci na portrecie; miejsca i czasu wydarzeń,– określa zachowania i uczucia postaci na rysunku,– identyfikuje komizm, w tym sytuacji i postaci– wskazuje w tekście potrzebne informacje, np. o bohaterach w celu sporządzenia opisu postaci,– określa relacje między postaciami, działania, zajęcia, cechy i dążenia postaci w różnych sytuacjach; dostrzega zachodzące zmiany,– wyszukuje w tekście fragmenty oddziałujące na różne zmysły odbiorcy tekstu,– wyodrębnia opis w narracji opowiadania,– wyodrębnia sytuacje w wierszu,– określa czas zdarzeń i czas powstania tekstu, treść tekstu,– przedstawia bohaterów z użyciem nazw pokrewieństwa,– wyszukuje w tekście słownictwo filmowe, teatralne itp.,– określa cel wypowiedzi,– nazywa przeżycia osoby mówiącej, <p>8)</p> <ul style="list-style-type: none">– odczytuje przenośny sens wyrażen w wierszu,– rozumie dosłowne i przenośne znaczenie wyrazów,– dostrzega zależność między przenośnym znaczeniem a intencją
--	--

	<p>nadawcy wypowiedzi, w tym również w wypowiedzi literackiej,</p> <p>9)</p> <ul style="list-style-type: none">– wyciąga wnioski wynikające z przesłanek zawartych w tekście– odróżnia fałsz od prawdy,– odróżnia fakty od opinii,– nazywa uczucia bohatera literackiego i ich przyczyny,– wyróżnia opinie bohaterów lirycznych,– wyodrębnia w tekście opinie narratora i innych postaci o bohaterach,– na podstawie cytatów określa zmiany w wyglądzie i postępowaniu postaci,– określa przyczyny i skutki wydarzeń,– ocenia stan środowiska w najbliższym otoczeniu,– na podstawie rysunku wyjaśnia, jak aktor przygotowuje się do roli, <p>10)</p> <ul style="list-style-type: none">– wyodrębnia części kompozycyjne tekstu i dostrzega relacje między nimi (tytuł, wstęp, rozwinięcie, zakończenie, akapity),– wyjaśnia przenośne znaczenie tytułu baśni oraz jego związek z treścią utworu,– określa związek motto z treścią tekstu,– nadaje wyodrębnionym fragmentom tytuły,– przyporządkowuje ilustracje do tekstu zgodnie z przebiegiem akcji,– identyfikuje na fotosach elementy opisane w tekście literackim,– porządkuje ilustracje będące scenami przedstawienia,– omawia sposób zapisu wywiadu, <p>słuchając,</p> <ul style="list-style-type: none">– określa relacje między rozmówcami, identyfikuje rozmówcę,– identyfikuje narratora, słuchając tekstu,– określa temat wypowiedzi, wyodrębnia wydarzenia,– identyfikuje miejsce i czas akcji w słuchowisku,– rozumie słuchaną baśń, jej przesłanie, odczytuje czas i miejsce wydarzeń, motywy i postaci baśniowe (pozytywne/negatywne,
--	--

	<p>realistyczne/fantastyczne), wskazuje typowe elementy (początek, zakończenie), identyfikuje baśń jako gatunek,</p> <ul style="list-style-type: none"> – rozpoznaje znaczenie niewerbalnych środków komunikowania się (gest, wyraz twarzy, mimika, postawa ciała), – odczytuje różnice w interpretacji głosowej utworu, – określa czynniki pomagające w odbiorze informacji i utrudniające go, – odróżnia wymowę staranną od potocznej,
2. Samokształcenie i docieranie do informacji	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zna funkcje alfabetu, – korzysta ze słownika ortograficznego, słownika języka polskiego, encyklopedii – korzysta z różnych źródeł informacji na temat filmów, obrazów, utworów literackich, muzeów – wskazuje źródło poszukiwania informacji na podany temat – korzysta ze stron internetowych – za pomocą słownika frazeologicznego wyjaśnia znaczenie frazeologizmów – odczytuje hasła w słowniku poprawnej polszczyzny – zna funkcje poznanych słowników – korzysta z informacji zawartych w encyklopedii, leksykonie – analizuje hasła słownikowe w słowniku wyrazów obcych – korzysta z czasopisma – korzysta z katalogu w bibliotece
II. Analiza i interpretacja tekstów kultury II.1.	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zna teksty literackie i inne teksty kultury wskazane przez nauczyciela <p>1)</p> <ul style="list-style-type: none"> – nazywa swoje reakcje odbiorcy (czytelnika, widza, słuchacza) – wrażenia, emocje, – odróżnia wydarzenia od reakcji i przeżyć, <p>2)</p> <ul style="list-style-type: none"> – wnioskuje o uczuciach postaci literackiej, porównuje je z

II.2.	<p>własnymi,</p> <ul style="list-style-type: none">– konfrontuje sytuację bohaterów z własnym doświadczeniem,– konfrontuje sytuację przedstawioną w tekście kultury (np. fotografia) z własnymi doświadczeniami,– podaje przykłady sytuacji z własnego doświadczenia podobne do sytuacji w tekście kultury,– porównuje swoje wyobrażenia z wyobrażeniami poety,– porównuje swoje wrażenia związane z odbiorem innych tekstów, <p>3)</p> <ul style="list-style-type: none">– wyraża swój stosunek do postaci, wykorzystując podane słownictwo,– wyraża własne zdanie na temat wartości obiektów kultury, np. muzeum,– rozważa konsekwencje postępowania, <p>1)</p> <ul style="list-style-type: none">– dostrzega swoistość artystyczną dzieła– wyjaśnia przyczynę wyboru tematu przez artystę– odróżnia wiersz od prozy, prozę od dramatu,– wyjaśnia znaczenie warstwy słownej i graficznej plakatu,– określa cechy wysłuchanych utworów muzycznych,– wyodrębnia spektakl teatralny spośród innych przekazów, <p>2)</p> <ul style="list-style-type: none">– odróżnia fikcję artystyczną od rzeczywistości, <p>3)</p> <ul style="list-style-type: none">– odróżnia realizm od fantastyki,– dzieli elementy baśni na realistyczne i fantastyczne, <p>4)</p> <ul style="list-style-type: none">– rozpoznaje w tekście literackim porównanie,– wyjaśnia znaczenie związków wyrazowych– rozumie zasadę tworzenia metafory, kojarzy ją z poezją– klasyfikuje słownictwo (wygląd, marzenia, zainteresowania, cechy, opinie)– rozpoznaje w wierszu środki artystyczne: epitety, porównania, wyrazy naśladujące dźwięki, uosobienia i określa ich rolę– identyfikuje zdrobnienia i określa ich rolę w wierszu,
-------	---

	<ul style="list-style-type: none">– wyjaśnia znaczenie uosobienia przedmiotów,– wyjaśnia sens przenośny metafor w wierszu,– identyfikuje ożywienia, uosobienia w wierszu– dostrzega zależności między zastosowanymi w utworze środkami stylistycznymi a treścią, <p>5)</p> <ul style="list-style-type: none">– identyfikuje wers, zwrotkę, rym, rytm, refren,– omawia elementy tworzące rytm: liczbę strof, sylab w wersie,– omawia funkcje elementów rytmu,– wyróżnia rymujące się wyrazy– posługuje się terminami: wiersz rymowany i nierymowany (biały),– odróżnia wiersz rymowany i nierymowany (biały),– identyfikuje elementy powtarzające się w wierszu <p>6)</p> <ul style="list-style-type: none">– wyodrębnia elementy składające się na widowisko teatralne,– identyfikuje elementy sceniczne utworu, w tym akt i scenę,– rozumie powiązania między częściami utworu dramatycznego,– identyfikuje utwór dramatyczny– omawia zadania twórców dzieła teatralnego – aktora, reżysera, dekoratora, choreografa, suflera, reżysera dźwięku, reżysera światła, kompozytora, scenografa.– rozumie pojęcie adaptacji teatralnej;– nazywa elementy charakterystyczne dla dzieła teatralnego,– zna pojęcia: gra aktorska, dekoracja, kostiumy, rekwizyty, inscenizacja, scena, widownia, próba, <p>7)</p> <ul style="list-style-type: none">– porządkuje chronologicznie wstępne etapy powstania filmu, w tym animowanego,– rozpoznaje film animowany i aktorski,– określa cel i efekt połączenia filmu animowanego z aktorskim,– rozpoznaje, gromadzi słownictwo związane z filmem,– dostrzega techniczne sposoby budowania rzeczywistości w filmie (efekty specjalne),– podejmuje próbę określenia roli warstwy dźwiękowej w filmie,– wyodrębnia elementy dzieła filmowego, określa funkcje elementów filmu (montaż, ścieżka dźwiękowa, plany filmowe)
--	---

	<ul style="list-style-type: none">– określa zadania członków ekipy filmowej,– rozumie pojęcie adaptacji filmowej, <p>8)</p> <ul style="list-style-type: none">– wskazuje cechy charakterystyczne przekazów audiowizualnych,– określa tworzywo telewizyjnych programów programu informacyjnego: ruchome obrazy, warstwa dźwiękowa;– wyróżnia wśród przekazów audiowizualnych programy informacyjne, rozrywkowe, reklamy;– dostrzega różnice między celem każdego komunikatu,– dostrzega zależności między rodzajem i funkcją komunikatu a jego odbiorcą (programy edukacyjne, rozrywkowe, informacyjne, reklamy), <p>9)</p> <ul style="list-style-type: none">– porządkuje części kompozycyjne tekstu,– wyodrębnia wątki i wydarzenia tworzące akcję,– omawia akcję,– uzupełnia schemat akcji– odróżnia fabułę od akcji,– omawia powiązania między częściami tekstu (rozdział, podrozdział) w dłuższym utworze prozatorskim, np. w opowiadaniu, powieści,– przedstawia wydarzenia w ciągu chronologicznym,– porządkuje plan, zachowując ciąg chronologiczny, <p>10)</p> <ul style="list-style-type: none">– identyfikuje postaci pozytywne/negatywne w baśniach,– odczytuje zachowanie bohatera rzeczywistego jako pozytywne/negatywne,– określa zachowanie postaci jako pozytywne/negatywne na podstawie dialogu,– opisuje zachowania postaci,– ocenia postać literacką, uzasadnia swoje zdanie przykładami zachowań,– wnioskuje o cechach bohatera na podstawie jego zachowań,– wnioskuje o cechach bohaterów na podstawie narracji,– nazywa cechy bohatera,
--	--

- określa relacje między postaciami,
 - określa relacje pozytywne i negatywne bohaterów
 - określa postawy bohaterów,
 - wyjaśnia motywację i intencje bohaterów,
 - porównuje bohaterów,
 - postrzega kontrast jako sposób zestawienia typu postaci,
 - odróżnia opinie od zachowań bohaterów,
 - opisuje cechy bohatera zbiorowego,
 - nazywa emocje bohaterów,
 - określa uczucia postaci,
 - nazywa uczucia postaci na podstawie fragmentu prozy/komiksu,
 - określa cechy bohaterów bajki
 - charakteryzuje bohatera, w tym określając cechy osobowości,
 - dzieli bohaterów mitologicznych na bogów, herosów i ludzi,
 - przedstawia postać rzeczywistą z uwzględnieniem zainteresowań,
 - ocenia postać rzeczywistą,
- 11)
- identyfikuje motywy baśniowe (magia),
 - identyfikuje typowe cechy baśni: początek i zakończenie, postaci, fantastykę, czas i miejsca wydarzeń,
 - identyfikuje legendę, wskazując jej charakterystyczne elementy,
 - określa temat legendy,
 - rozpoznaje w tekście cechy mitów
 - rozumie pojęcia *mit*, *mitologia*
 - identyfikuje bajkę,
 - identyfikuje komiks i wyodrębnia elementy jego budowy
 - odczytuje wypowiedzi i sytuacje komiczne w komiksie
 - identyfikuje powieść,
 - identyfikuje opowiadanie,
 - porównuje teksty literackie pod względem cech gatunkowych,
 - opisuje elementy świata przedstawionego: czas, miejsce, bohaterowie,
 - określa miejsca i cel działania bohaterów,
 - określa skutki postępowania bohaterów,
 - analizuje sytuację w opowiadaniu,
 - określa przyczyny i skutki wydarzeń,

<p>II.3.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – porządkuje dialog, – analizuje opis literacki, – charakteryzuje narratora, – określa stosunek narratora do postaci, – omawia zależność narratora i świata ukazanego w utworze, – identyfikuje fraszkę, – identyfikuje przysłowia związane z omawianą tematyką, objaśnia ich znaczenia dosłowne i metaforyczne – identyfikuje wiersz, – określa nastrój utworu, – określa związek tytułu z treścią utworu, – identyfikuje i omawia sytuację przedstawioną w wierszu, – wyodrębnia obrazy poetyckie, – identyfikuje osobę mówiącą, odróżnia ją od autora, – omawia zależność osoby mówiącej (podmiotu lirycznego) i świata ukazanego w utworze, – charakteryzuje osobę mówiącą na podstawie jej wypowiedzi, – przedstawia bohatera lirycznego, – określa cechy, zachowania i czynności bohaterów lirycznych, – określa rolę powtórzeń w wierszu, – wyjaśnia znaczenie tytułu wiersza, – wyjaśnia znaczenie wyróżnień graficznych w wierszu, – dostrzega różnice między tekstem literackim a informacyjnym, – identyfikuje elementy zaproszenia: nadawcę, adresata, czas i miejsce wydarzenia, – dostrzega cechy wywiadu jako gatunku – identyfikuje w wywiadzie części kompozycyjne: prezentacja postaci rzeczywistej, opis tematu, podsumowanie, <p>1)</p> <ul style="list-style-type: none"> – odbiera tekst kultury (obraz) na poziomie dosłownym i przenośnym, – interpretuje głosowo wiersz, recytuje teksty poetyckie, – czyta wiersz, oddając głosem jego nastrój, – odczytuje intencję werbalnego i niewerbalnego przekazu, – określa ukryty sens tekstu (komiks), – wyjaśnia myśl zawartą na plakacie,
--------------	--

<p>II.4.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia przedstawienie według podanych kryteriów, – określa cel plakatu i programu teatralnego oraz ocenia ich przydatność dla widza, – nadaje tytuł tekstowi informacyjnemu, <p>2)</p> <ul style="list-style-type: none"> – objaśnia morał bajki i samodzielnie formułuje przesłanie baśni, – wnioskuje o przyczynach zdarzeń, proponuje rozwiązania problemu, – rozważa problem, – wyjaśnia sens głównej myśli zawartej w tekście literackim, <ul style="list-style-type: none"> – odczytuje wartości wpisane w teksty kultury (np. przyjaźń, miłość, skromność, powściągliwość, oddanie, poświęcenie, dobro, zło, radość, śmiech, dzielność, praca, pomoc innym), – omawia wartość jednomyślności we wspólnym działaniu, – odczytuje wartości pozytywne wpisane w legendę, – określa uczucia Polaków w hymnie na podstawie tekstu informacyjnego, – wypowiada się na temat wartości pozytywnych i ich przeciwieństw wpisanych w fabułę filmu, – ocenia postawę bohatera, – wyjaśnia sens wartości, o których mowa w baśni, – podaje przykłady zachowań świadczących o dobroci człowieka – określa wartości i ich przeciwieństwa reprezentowane przez postaci w bajce, – określa wartości i ich przeciwieństwa w micie, – określa przejawy tolerancji i nietolerancji,
<p>III. Tworzenie wypowiedzi</p> <p>1.</p>	<p>Uczeń:</p> <p>1)</p> <ul style="list-style-type: none"> – tworzy spójne teksty na tematy poruszane na lekcjach – związane z otaczającą rzeczywistością i poznanymi tekstami kultury, – prowadzi rozmowę, wykorzystując podane słownictwo, – w swojej wypowiedzi posługuje się elementami o charakterze emocjonalnym i perswazyjnym,

	<ul style="list-style-type: none">– tworzy tekst użytkowy związany tematycznie z lekturą,– tworzy spójną opowieść ustną,– posługuje się pojęciami z zakresu sztuki filmowej, np. kadr, scena, plan,– posługuje się pojęciami związanymi z przedstawieniem teatralnym i sztuką teatralną,– redaguje tekst związany z lekturą,– tworzy kilkuzdaniową wypowiedź o charakterze refleksji,– redaguje wniosek, uzasadnienie,– redaguje opinię na temat słuchowiska,– redaguje wypowiedź uzasadniającą na temat książki z wykorzystaniem podanego słownictwa, <p>2)</p> <ul style="list-style-type: none">– opowiada baśń; prezentując opowieść, dostosowując sposób wyrażania się do nieoficjalnej sytuacji komunikacyjnej oraz do zamierzonego celu (zaciekawienie słuchacza), naśladowując sposób czytania lektora,– negocjuje, korzystając z podanego słownictwa,– dostosowuje sposób wyrażania się do oficjalnej i nieoficjalnej sytuacji komunikacyjnej oraz do zamierzonego celu: formułuje prośbę, pytanie, odmowę, wyjaśnienie, powiadomienie, zaproszenie, przekonywanie,– rozmawia na wybrany temat, np. niepełnosprawności, niesienia pomocy innym,– uzasadnia wybór pomysłu i proponuje rozwiązanie problemu,– udziela odpowiedzi na zadane pytania, <p>3)</p> <ul style="list-style-type: none">– formułuje pytania do tekstu,– układa pytania pomocne w charakterystyce postaci,– układa pytania związane z treścią plakatów,– układa pytania na podany temat do wywiadu,– różnicuje pytania na zamknięte i otwarte w zależności od celu wypowiedzi,– w rozmowie zadaje pytania uzupełniające; zadaje pytania alternatywne (przedstawia rozmówcy dwie możliwości rozwiązania problemu),
--	---

	<p>4)</p> <ul style="list-style-type: none">– świadomie posługuje się (w wypowiedzi ustnej) mimiką, gestykulacją, postawą ciała,– porozumiewa się za pomocą środków niewerbalnych,– tworzy spójne, logiczne wypowiedzi, zróżnicowane stylistycznie w zależności od intencji nadawcy, sytuacji komunikacyjnej i rodzaju adresata, <p>5)</p> <ul style="list-style-type: none">– opowiada z użyciem słownictwa określającego następstwo czasowe,– opowiada o zdarzeniu z wykorzystaniem podanego słownictwa,– opowiada zabawną historię,– opowiada legendę,– opowiada treść komiksu,– opowiada wątek mitu,– opowiada wydarzenia z punktu widzenia postaci,– układa dalszy ciąg utworu według instrukcji z wykorzystaniem podanego słownictwa,– uzupełnia opowiadanie,– uzupełnia wypowiedź wstępem i zakończeniem,– redaguje opowiadanie fantastyczne,– redaguje opowiadanie według instrukcji,– uzupełnia schemat akcji,– tworzy inne zakończenie mitu,– redaguje pozytywne zakończenie opowiadania,– opowiada według planu,– opowiada fragment akcji,– redaguje baśń według instrukcji,– opowiada baśń, korzystając z historyjki obrazkowej,– opowiada o spektaklu, uwzględniając: tytuł, nazwę teatru, liczbę aktów, temat sztuki,– redaguje dialog,– redaguje dialog w roli postaci,– redaguje dialog, używając nazw uczuć,– wprowadza dialog jako element ożywiający akcję,
--	---

	<ul style="list-style-type: none">– redaguje opowiadanie z dialogiem,– rozwija wypowiedź bohatera (lirycznego),– tworzy wypowiedź w roli (bohatera lirycznego), – redaguje kartkę z dziennika redaguje fragment dziennika/pamiętnika,– redaguje fragment dziennika w roli postaci literackiej (według instrukcji), – redaguje list zgodnie z podaną tematyką,– redaguje list w roli postaci literackiej,– redaguje list gratulacyjny,– redaguje SMS,– redaguje wiadomość (karta pocztowa/e-mail) – relacjonuje wydarzenia,– przedstawia przebieg zjawiska, wykorzystując podane słownictwo,– redaguje relację (krótszą i dłuższą), wykorzystując podane słownictwo określające następstwo czasu, – opisuje fantastyczną postać według podanego planu,– opisuje postać, wymieniając jej umiejętności,– opisuje postać literacką, określa jej przeżycia, uzasadnia reakcję,– przedstawia bohatera,– przedstawia bohatera literackiego i postać rzeczywistą z wykorzystaniem podanego słownictwa,– opisuje postać z uwzględnieniem wyglądu, relacji z innymi, zdolności, zainteresowań, oceny,– charakteryzuje postać,– prezentuje wizerunek przyjaciela,– charakteryzuje postać rzeczywistą, wybierając odpowiednie słownictwo,– przedstawia adresata wiersza,– opisuje czynności i zachowania prezenterów telewizyjnych,– opisuje reakcje postaci, korzystając z podanego słownictwa,
--	--

	<ul style="list-style-type: none">– wprowadza słownictwo opisujące przeżycia jako element ożywiający akcję,– opisuje swoje odczucia, wrażenia,– opisuje swoje przeżycia słuchacza muzyki, – opisuje obiekt, tworząc spójny tekst (wybiera odpowiednie słownictwo, opisuje rzeczownik odpowiednimi przymiotnikami)– opisuje obiekt na podstawie tekstu literackiego– opisuje obrazy inspirowane fotografiami,– redaguje opis obrazu według podanych dyspozycji,– opisuje plakat,– opisuje fotografię, wykorzystując podane słownictwo,– opisuje rzeźbę według dyspozycji,– opisuje godło i flagę Polski,– opisuje zwierzę zgodnie z podaną instrukcją, – opisuje fantastyczną krainę,– tworzy opis miejsca,– opisuje krajobraz, korzystając z podanego słownictwa, w tym nazywającego stosunki przestrzenne– opisuje drogę od ... do..., wykorzystując wiedzę o sposobach pisania nazw własnych i nazw pospolitych,– gromadzi informacje o swoim regionie,– opisuje didaskalia: miejsce akcji, rekwizyty, kostiumy,– opisuje pracę twórców teatru,– redaguje ogłoszenie,– redaguje zaproszenie,– tworzy notatkę,– notuje, wykorzystując podane słownictwo– tworzy notatkę z tekstu informacyjnego,– redaguje notatkę o tekście literackim,– uzupełnia notatkę na temat wiersza,– redaguje notatkę biograficzną, – projektuje fragment komiksu– uzupełnia wypowiedzi postaci do przedstawionej na rysunku
--	---

	<p>sytuacji</p> <ul style="list-style-type: none">– tworzy reklamę,– tworzy folder,– redaguje wypowiedź w roli,– tworzy sztukę teatralną z podziałem na sceny,– przygotowuje, prezentuje słuchowisko,– redaguje podziękowanie,– przygotowuje przemówienie, wystąpienie,– redaguje regulamin,– określa zagrożenia związane z użytkowaniem internetu– redaguje pocieszenie, podając rzeczowe argumenty,– redaguje streszczenie,– streszcza opowiadanie z uwzględnieniem następstwa czasowego,– cytuje, włącza cytaty do własnego tekstu, <p>6)</p> <ul style="list-style-type: none">– redaguje list prywatny i list oficjalny, przepis kulinarny, zaproszenie, stosując w wypowiedzi odpowiednią kompozycję i układ graficzny zgodny z wymogami formy gatunkowej (w tym wydziela akapity),– opisuje dzieło sztuki, stosując trójdzielną kompozycję,– redaguje życzenia,, stosując odpowiedni układ graficzny, <p>7)</p> <ul style="list-style-type: none">– tworzy plan wycieczki według instrukcji,– redaguje plan odtwórczy akcji,– redaguje plan ramowy zdarzeń,– uzupełnia plan szczegółowy wydarzeń,– tworzy plan szczegółowy wydarzeń,– tworzy plan wydarzeń (twórczy),– redaguje plan fragmentu akcji, <p>8)</p> <ul style="list-style-type: none">– redaguje wniosek z dyskusji,– uczestnicząc w rozmowie, słucha z uwagą wypowiedzi innych, mówi na temat,– prezentuje własne zdanie i uzasadnia je,– redaguje wypowiedź ze świadomością celu,
--	---

	<ul style="list-style-type: none"> – dyskutuje, prezentując argumenty, – redaguje opinię (na temat wydarzenia kulturalnego, wiersza, filmu) według podanych dyspozycji, z wykorzystaniem podanego słownictwa – rozmawia o swoich upodobaniach odbiorcy sztuki, 9) – czyta z odpowiednią intonacją, wyraziście, przekazując intencje tekstu, właściwie akcentując wyrazy, wprowadzając pauzę, czyta z uwzględnieniem znaków interpunkcyjnych, – moduluje głos w celu podkreślenia sensu wypowiedzi, 10) – interpretuje głosowo wiersz, recytuje teksty poetyckie, – recytuje hymn Polski, – interpretuje głosowo wybrane fragmenty prozy,
<p>I.3. III. 2. Świadomość językowa</p>	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – dba o staranność swojej mowy – dostrzega związek pomiędzy pracą narządów mowy a wyrazistością wypowiedzi – określa znaczenie umiejętności posługiwania się słowem, – rozróżnia samogłoski i spółgłoski, dostrzega różnice w ich wymowie, – rozróżnia samogłoski i spółgłoski: dźwięczne – bezdźwięczne, ustne – nosowe, – sprawdza wymowę wyrazów w słowniku poprawnej polszczyzny, – poprawnie zapisuje wyrazy z samogłoskami nosowymi <i>ą, ę</i>, oraz połączeniami <i>om, on, em, en</i>, – dostrzega rolę głosek w poezji (instrumentacja głoskowa), – dzieli wyrazy na głoski i litery, – rozumie funkcje litery <i>i</i> w sylabie, – dzieli wyraz na sylaby, wykorzystując tę umiejętność przy przenoszeniu wyrazów; w słowniku ortograficznym odczytuje oznaczenia dotyczące przenoszenia wyrazów, – ocenia tekst pod względem poprawności ortograficznej (przenoszenie wyrazów), – identyfikuje rymowanąkę,

	<ul style="list-style-type: none">– identyfikuje w tekście i wypowiedzi ustnej zwroty grzecznościowe i sam ich używa,– identyfikuje wyrazy pokrewne, tworzy rodzinę wyrazów, uzasadniając pisownię wyrazów należących do tej samej rodziny,– dostrzega sposób tworzenia wyrazów złożonych,– dostrzega frazeologizmy w języku i potrafi wyjaśnić ich znaczenie,– odczytuje zasadę tworzenia imion postaci,– zna frazeologizmy (porównania) z nazwami gatunków zwierząt,– przekształca tekst, usuwając/zastępując słownictwo szczegółowe słownictwem o znaczeniu ogólnym, <p>– rozpoznaje w wypowiedziach podstawowe części mowy – rzeczownik, przymiotnik, czasownik, przysłówki, liczebnik, zaimek, przyimek i spójnik</p> <p>rzeczowniki</p> <ul style="list-style-type: none">– podaje przykłady rzeczowników nazywających osoby, zwierzęta, rośliny,– stosuje poprawne formy gramatyczne rzeczowników,– stosuje poprawne formy fleksyjne nieregularnie odmieniających się rzeczowników,– uzupełnia zdania rzeczownikami,– rozróżnia rzeczowniki pospolite i własne, konkretne i abstrakcyjne,– rozróżnia wyrazy bliskoznaczne (synonimy),– zastępuje synonimami powtarzające się wyrazy,– oddziela końcówkę od tematu fleksyjnego rzeczownika, wyróżnia tematy oboczne,– poprawnie zapisuje <i>nie</i> z rzeczownikami, <p>– tworzy związki wyrazowe rzeczownika z przyimkiem – wyrażenia przyimkowe,</p> <p>przymiotniki</p> <ul style="list-style-type: none">– rozpoznaje w tekście przypadki, liczby i rodzaje gramatyczne przymiotnika; rozumie ich funkcje w wypowiedzi,– stosuje poprawne formy gramatyczne przymiotnika,
--	--

- rozpoznaje związki przymiotnika z rzeczownikiem, rozumie rolę przymiotnika jako wyrazu określającego,
- nazywa przymiotnikami cechy postaci,
- stosuje poprawne formy przypadku, liczby i rodzaju przymiotnika,
- stopniuje przymiotniki,
- poprawnie zapisuje formy stopnia wyższego i najwyższego,
- poprawnie pisze *nie* z przymiotnikami,

- identyfikuje liczebniki główne i porządkowe w tekście,
- tworzy związki wyrazowe liczebników z rzeczownikami,
- poprawnie zapisuje liczebniki, w tym liczebniki z *nie*,

czasowniki

- rozpoznaje w tekście liczby, osoby, czasy i rodzaje gramatyczne; rozumie ich funkcje w wypowiedzi,
- rozpoznaje w tekście czasowniki (osobowe i nieosobowe: bezokoliczniki i formy zakończone na –no, –to), określa ich funkcję w wypowiedzi,
- przekształca formy osobowe na nieosobowe i odwrotnie,
- redaguje wypowiedź, stosując czasowniki w 1. osobie liczby mnogiej,
- poprawnie zapisuje *nie* z czasownikami,

- poprawnie akcentuje różne formy czasownika

przysłówki

- rozumie ich funkcje,
- rozpoznaje przysłówki jako określenie czasownika, określa ich rolę w tekście,
- tworzy związki wyrazowe czasownika z przysłówkiem,
- stopniuje przysłówki,
- poprawnie pisze *nie* z przysłówkami,

zaimki

- identyfikuje **zaimki** w tekście,
- omawia funkcje zaimków,
- zastępuje zaimkami powtarzające się wyrazy,

	<ul style="list-style-type: none">– kojarzy części mowy z zastępującymi je zaimkami,– identyfikuje zaimki odmienne i nieodmienne,– rozróżnia formy krótsze i dłuższe zaimków rzeczownych,– używa poprawnych form zaimków, – identyfikuje wypowiedzenie: oznajmujące, pytające, rozkazujące, wyjaśnia ich funkcje,– poprawnie zapisuje zdania oznajmujące, pytające i rozkazujące,– identyfikuje czasowniki osobowe – orzeczenia w zdaniach, rozróżnia zdania od równoważników zdania, – rozróżnia zdania pojedyncze i zdania złożone spójnikowe i bezspójnikowe,– identyfikuje podmioty,– klasyfikuje wypowiedzenia jako zdanie pojedyncze, złożone,– klasyfikuje zdania jako rozwinięte i nierozwinięte,– uzupełnia dialog, świadomie budując zdania,– redaguje instrukcję, świadomie stosując równoważniki zdania,– rozbudowuje zdania nierozwinięte określeniami podmiotu i orzeczenia,– rozpoznaje spójniki,– tworzy zdania złożone ze zdań pojedynczych z wykorzystaniem spójników,– dostrzega i rozumie funkcje głównych części zdania (podmiot, orzeczenie); wydziela w zdaniu grupę podmiotu i grupę orzeczenia, ustala stosunki nadrzędno-podrzędne i współrzędne w zdaniu pojedynczym, wskazuje przydawkę, dopełnienie, okolicznik, wykorzystuje wiedzę o częściach mowy do poprawnego zapisu <i>nie</i> z różnymi częściami mowy,wykorzystuje wiedzę o częściach mowy podczas analizy różnych tekstów kultury, tworzenia własnej wypowiedzi (ustnej i pisemnej), – swobodnie posługuje się słownictwem z kręgów tematycznych: dom, rodzina, ojczyzna, patriotyzm, najbliższe otoczenie,
--	---

	<p>środowisko społeczne, znajomi i przyjaciele, podwórko, szkoła, nauka, zespół klasowy, dorośli i dzieci, kultura, świat fantazji i marzeń, relacje międzyludzkie, natura i cywilizacja, sztuka: film, widowisko teatralne, rzeźba, malarstwo, architektura,</p> <ul style="list-style-type: none">– tworzy słowniczek pojęć dotyczących kultury i sztuki na podstawie tekstu,– dobiera wyrazy bliskoznaczne i przeciwstawne,– stosuje słownictwo, zwroty i wyrażenia służące do opisu, formułowania ocen i opinii, wyrażania intencji, emocji i uczuć,– zastępuje w tekście wyrazy pochodzenia obcego wyrazami rodzimymi,– rozpoznaje i w miarę możliwości stosuje frazeologizmy i przysłowia związane z omawianą tematyką, objaśnia ich znaczenia dosłowne i metaforyczne,– posługuje się słownictwem o znaczeniu dosłownym i przenośnym,– odróżnia kolokwializmy od wyrazów pochodzących z języka ogólnopolskiego,– odróżnia wyrazy gwarowe od potocznych,– rozumie funkcje neologizmów, zwłaszcza użytkowych, uświadamia sobie podczas lektury tekstów niewspółczesnych zmianę znaczenia niektórych wyrazów,– analizuje znaczenia wyrazów (objaśnia ich sens, wyjaśnia podobieństwa i różnice znaczeniowe, domyśla się znaczenia na podstawie budowy słowotwórczej i kontekstu),– wykorzystuje swoją wiedzę o języku do świadomego tworzenia różnych typów wypowiedzi, <ul style="list-style-type: none">– rozumie reguły ortograficzne,– na podstawie reguł ortograficznych wyjaśnia pisownię wyrazów:<ul style="list-style-type: none">z rz wymiennym,z rz po literach oznaczających spółgłoski: <i>p, b, t, d, k, g, j, w, ch</i>z rz niewymiennym,
--	---

	<p>z ó wymiennym, z ó niewymiennym, z u, wykorzystuje wiedzę o tworzeniu wyrazów pochodnych w zapisie wyrazów z cząstkami typu: –ów, –ówka, –ówna, –uś, –unek, –ura,</p> <p>z ż wymiennym, z ż w sylabach <i>ża-</i>, <i>żo-</i>, <i>żu-</i>, <i>ży-</i>, z ż niewymiennym,</p> <p>z ch wymiennym, z <i>ch</i> przed spółgłoskami, po literze <i>s</i>, na końcu wyrazu,</p> <p>– podaje zasady ortograficzne, zgodnie z którymi pisze się <i>u</i>, <i>ó</i>, <i>rz</i>, <i>ż</i> <i>ch</i> w zakończeniach wyrazów, wiedzę stosuje w praktyce, zapisując poprawnie wyrazy <i>ó – u</i>, <i>rz – ż</i>, <i>ch – h</i>,</p> <p>– zna wyjątki w pisowni wyrazów z <i>rz</i>, <i>ż</i>, <i>ch</i>, <i>h</i>, – rzeczowniki własne pisze wielką literą, – odczytuje regułę pisowni wyrazów wielką literą pisanych, w korespondencji, w dialogu, zwrotach grzecznościowych,</p> <p>– poprawnie używa znaków interpunkcyjnych w tekstach, – określa znaczenie interpunkcji w wierszu (wielokropki), – określa funkcje znaków interpunkcyjnych na końcu wypowiedzenia, – stosuje poprawną interpunkcję w zdaniu złożonym, – stosuje w zdaniach reguły interpunkcyjne. – Systematycznie ćwiczy pisownię.</p>
--	--

W podstawie programowej nauczania języka polskiego na II etapie edukacyjnym znajduje się przykładowa lista lektur i tekstów kultury, spośród których nauczyciel wybierze te, które powinni poznać jego uczniowie. W zależności jednak od własnych i uczniowskich upodobań oraz zawartości szkolnej biblioteki, a także pojawiających się na rynku wydawniczym nowości, może

wybrać teksty spoza tej listy, kierując się zasadą, że pozwolą one zrealizować cele kształcenia i wychowania zapisane w podstawie programowej.

W ciągu roku uczniowie poznają co najmniej cztery utwory czytane w całości. Poniżej został zamieszczony spis utworów wybranych do realizacji w kolejnych klasach szkoły podstawowej. Ponadto uczniowie będą poznawali wybrane teksty zaproponowane przez autorki podręcznika *Między nami*, a także utwory, które sami zaproponują albo wybiorą z listy przygotowanej przez nauczyciela – może to być zestawienie przygotowane na wzór „Złotej listy” dostępnej na stronie programu „Cała Polska czyta dzieciom” <http://www.calapolskaczytadzieciom.pl/zlota-lista>. Dobrą wskazówką dotyczącą wyboru literatury dla dzieci jest Lista Honorowa im. Hansa Christiana Andersena, na którą wpisywane są najwybitniejsze książki dla dzieci i młodzieży. Na portalu Scholaris <http://www.scholaris.pl/> dostępne są materiały dla nauczycieli związane z Listą, obejmujące prezentacje multimedialne, video i filmy.

Innym sposobem skłonienia uczniów do dokonywania świadomych wyborów lekturowych może być przygotowywanie na zakończenie roku szkolnego w każdej kolejnej klasie dużego plakatu pt. „Książki rekomendowane przez uczniów” i pozostawienie go na gazetce klasowej tak, aby we wrześniu uczniowie o rok młodszy mogli się zapoznać z wybranymi tytułami, które podobały się starszym kolegom i sami ocenić ich atrakcyjność.⁴

KLASA 4

PROPOZYCJE Z PODSTAWY PROGRAMOWEJ

Jan Brzechwa *Akademia Pana Kleksa*

Carlo Collodi *Pinokio*

Rene Goscinny i Jean-Jacques Sempe – seria o Mikołajku

Clive Staples Lewis *Lew, czarownica i stara szafa*

PROPOZYCJE AUTOREK PROGRAMU *MIĘDZY NAMI*⁵ – teksty zawarte są w podręczniku *Między nami*, w oparciu o który będzie realizowany program *Wspólnie w lepszą e-przyszłość język polski szkoła podstawowa*

Francesca Simon *Tylko nie gotujcie Kopciuszka*

Ian Whybrow *Księga straszliwej niegrzeczności*

Angela Nanetti *Itp. dziadek był drzewem czereśniowym*

⁴ Pomysł został zaczerpnięty z książki K. Gallagher, *Jak zachęcać do czytania. Minilekcje dla uczniów gimnazjum i liceum*, Gdańsk, 2007.

⁵ Agnieszka Łuczak, Anna Murdzek, *Między nami. Program nauczania języka polskiego w szkole podstawowej*. GWO.

Annette Pehnt *Annika i niezwykli przyjaciele*

Asa Lind *Piaskowy Wilk*

Anna Czerwińska-Rydel *Tajemnica Matyldy*

Liliana Bardijewska *Dom ośmiu tajemnic, Bajka o Kapciuszku*

Melania Kapelusz *Koty, czyli historie z pewnego podwórka*

Luc Besson *Artur i Minimki*

Dorota Terakowska *Babci Brygidy szalona podróż po Krakowie, Dzień i noc czarownicy*

Roald Dahl *Wielkomilud*

Ewa Chotomska *Pamiętnik Felka Parerasa*

Krystyna Boglar *Klementyna lubi kolor czerwony*

Barbara Stenka *Oj, Heła!*

Andrzej Maleszka *Magiczne drzewo* (wybrana część, itp. *Olbrzym*)

Krystyna Drzewiecka *Piątka z Zakątką, Nowe przygody Piątki z Zakątką*

przykład utworu o charakterze biograficznym, itp. Marek Kamiński *Marek – chłopiec, który miał marzenia*, Joanna Kulmowa *Asiunia*, Michał Rusinek *Zakłęcie na „w”*

Wybór baśni

baśnie Hansa Christiana Andersena, braci Grimm, Charles’a Perraulta oraz baśnie polskie i innych narodów (itp. *Księżniczka na ziarnku grochu, Trzy świnki, Kot w butach, Czerwony Kapturek, O dwunastu miesiącach, Śpiewająca lipka*)

Legendy polskie z różnych regionów (itp. O hejnale mariackim, O smoku wawelskim, Wars i Sawa, O poznańskich koziołkach, Lwy gdańskie, O świętym Wojciechu, Kwiat paproci)

Wybór poezji

utwory poetyckie: Juliana Tuwima, Danuty Wawiłow, Joanny Papuzińskiej, Józefa Ratajczaka, Jerzego Ficowskiego, Joanny Kulmowej, Władysława Broniewskiego, Anny Kamieńskiej, Agnieszki Frączek, Marcina Brykczyńskiego, Leopolda Staffa, Stanisława Grochowiaka, Jana Twardowskiego

Wybór innych tekstów kultury

filmy:

Piotruś i Wilk (reż. Suzie Templeton, 2006), *Artur i Minimki* (reż. Luc Besson, 2006), *Charlie i fabryka czekolady* (reż. Tim Burton, 2005), *Tytus, Romek i A’Tomek wśród złodziei marzeń* (reż. Leszek Marek Gałysz, 2002)

przedstawienia teatralne:

Niezapominajka, reż. Marián Pecko

Psiakość 2, czyli Kostka została rzucona, reż. Mariola Ordak-Świątkiewicz lub inne w Opolskim Teatrze Lalki i Aktora albo Teatrze im. Jana Kochanowskiego w Opolu

komiksy:

Henryk Jerzy Chmielewski – wybrana część przygód Tytusa, Romka i A'Tomka (itp. *Tytus olimpijczykiem*, *Tytus uczniem*), wybrana część przygód Kaczora Donalda lub komiks wskazany przez uczniów

inne:

obraz (portret, scenka rodzajowa, pejzaż, martwa natura), ilustracja nawiązująca do tekstu, fotografia, reklama społeczna

W miarę możliwości można odwiedzić z uczniami Galerię im. Jana Cybisa w Opolu i wziąć udział w lekcji prowadzonej przez pracownika Galerii.

KLASA 5

PROPOZYCJE Z PODSTAWY PROGRAMOWEJ

Frances Hodgson Burnett *Tajemniczy ogród*

Mark Twain *Przygody Tomka Sawyera*

Juliusz Verne *W 80 dni dookoła świata*

Ferenc Molnar *Chłopcy z Placu Broni*

Spoza podstawy: Joan Rowling *Harry Potter...* cz. I, II,

PROPOZYCJE AUTOREK PODRĘCZNIKA MIĘDZY NAMI

Tomasz Małkowski *Poszukiwacze zaginionej wazy*

Jacek Dubois *A wszystko przez faraona*

Roald Dahl *Czarownice*

Francesca Simon *Harując z Herkulesem*

Mull Brandon *Baśniobór*

Dorota Suwalska *Marionetki Baby-Jagi*

Radomiła Birkenmajer-Walczy *Ciotka, my i reszta świata*

Anna Onichimowska *Galaktyczni szpiedzy*

Kalina Jerzykowska *Widma z ulicy Wydmowej*

Paweł Beręsewicz *Na przykład Małgośka*

Andreas Steinhofel *Rico, Oskar i Głębcienie*

Marcin Szczygielski *Za niebieskimi drzwiami*

M.P. Kozłowski *Juniper Berry i tajemnicze drzewo*

Ian Ogilvy *Lichotek i 35zarnoksiężnik*

Tomasz Trojanowski *Uciekinierzy*

Mira Stanisławska-Meysztowicz i Grzegorz Kasdepke *Przyjaciele*

Jason Lethcoe *Nieszczęśliwe przypadki Benjamina Piffa (cz. 1 Fabryka życzeń)*

Ida Pierelotkin *Ala Betka*

Elżbieta J. Bartosik-Trebicka *Jeden plus jedna*

Małgorzata Strękowska-Zaremba *Detektyw Kefirek i pierwszy trup*

Wybrane mity greckie (itp. o powstaniu świata, o Heliosie i Faetonie, o Posejdonie, o Syzyfie, o Prometeuszu, o Odysie, o Dedalu i Ikarze)

Wybór poezji

utwory poetyckie Danuty Wawiłow, Czesława Janczarskiego, Joanny Kulmowej, Józefa Ratajczaka, Anny Kamieńskiej, Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego, Juliana Tuwima, Ewy Lipskiej, Wisławy Szymborskiej, Leopolda Staffa, Zbigniewa Herberta, Czesława Miłosza, Adama Mickiewicza

Wybór innych tekstów kultury

filmy: *Tajemniczy ogród* (reż. Agnieszka Holland, 1993), *Opowieści z Narnii: Lew, czarownica i stara szafa* (reż. Andrew Adamson, 2005), *W 80 dni dookoła świata* (reż. Frank Coraci, 2004)

przedstawienia teatralne:

W miarę możliwości nauczyciel zaplanuje udział w spektaklu w ramach Festiwalu Teatrów Lalkowych w Opolu lub w innym przedstawieniu z repertuaru dziecięcego.

Komiksy:

Janusz Christa – wybrana część przygód Kajka i Kokosza (itp. *Mirmił w opałach*, *Na wczasach*, *Cudowny lek*)

inne:

obraz (portret, scenka rodzajowa, pejzaż, martwa natura), fresk, fotoreportaż, rzeźba, plakat teatralny, itp. w związku z Festiwałem Teatrów Lalkowych w Opolu, reklama komercyjna, W miarę możliwości nauczyciel może wraz z uczniami odwiedzić Galerię Sztuki Współczesnej w Opolu i wziąć udział w zajęciach prowadzonych przez pracownika BWA.

KLASA 6

PROPOZYCJE Z PODSTAWY PROGRAMOWEJ

Irena Jurgielewiczowa *Ten obcy*
Henryk Sienkiewicz *W pustyni i w puszczy*
Kornel Makuszyński *Szatan z siódmej klasy*
Lucy Maud Montgomery *Ania z Zielonego Wzgórza*
Spoza podstawy: Karol Dickens *Opowieść wigilijna*

PROPOZYCJE AUTOREK PODRĘCZNIKA MIĘDZY NAMI:

Wanda Witter *Fotografia nieba*
Joanna Chmielewska *Nawiedzony dom*
Pierre Gripari *Historia Patryka, którego nic nie spotyka*
Eoin Colfer *Artemis Fowl*
Lyn Gardner *Wiejemy do lasu*
Henning Mankel *Cienie rosą o zmierzchu*
Ulf Stark *Czy umiesz gwizdać, Joanno?*
Alan Bradley *Flawia de Luce. Zatrute ciasteczko*
Artur Conan Doyle *Sherlock Holmes. Znak czterech*
J.K. Rowling *Harry Potter i Kamień Filozoficzny, Harry Potter i Komnata Tajemnic*
Charles Dickens *Opowieść wigilijna*
Reif Larsen *Świat według T.S. Spiveta*
Maciej Wojtyszko *Bromba i psychologia*
Anna Onichimowska *Najwyższa góra świata, Dzień czekolady*
Małgorzata Strękowska-Zaremba *Złodzieje snów*
Terry Pratchett *Nacja*
Jostein Gaarder *Przepowiednia Dżokera*
Cornelia Funke *Atramentowe serce, Atramentowa krew*
Jacek Podsiadło *Czerwona kartka dla Sprężyny*
Jeanne Birdsall *Rodzina Penderwicków*
Bjarne Reuter *Hodder ocala świat*
Susie Morgenstern *Ernest i tajemnicze listy*
Neil Gaiman *Koralina*
Frank Cottrell Boyce *Miliony*
Katarzyna Ryrych *Wyspa mojej siostry*
Marcin Szczygielski *Czarny młyn, Omega*

Francesco D’Adamo *Iqbal*

Dorota Terakowska *Córka Czarownic*

Paweł Boręsewicz *Tajemnica człowieka z blizną*

przykład pamiętnika, dziennika, itp. Marek Kamiński *Razem na biegunie*

Wybrane bajki (itp. Ignacego Krasickiego *Mysz i kot, Czapla, ryby i rak, Wilczki, Lew pokorny, Kruk i lis*, Adama Mickiewicza *Lis i kozioł, Przyjaciele*)

Wybór poezji

utwory poetyckie Jana Kochanowskiego, Adama Mickiewicza, Leopolda Staffa, Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego, Zbigniewa Herberta, Tadeusza Różewicza, Wisławy Szymborskiej, Czesława Miłosza

Wybór innych tekstów kultury

filmy:

Atramentowe serce (reż. Iain Softley, 2008), *Most do Terabithii* (reż. Gabor Csupo, 2007), *Ekspres polarny* (reż. Robert Zemeckis, 2004), *Alicja w Krainie Czarów* (reż. Tim Burton, 2010), *Koralina i tajemnicze drzwi* (reż. Henry Selick, 2009)

przedstawienia teatralne:

teatr telewizyjny, itp. *Pastorałka* Leona Schillera w reż. Laco Adamika, *Oskar i pani Róża* Erica-Emmanuela Schmitta w reż. Marka Piwowskiego

sztuka „W 80 dni dookoła świata” w reżyserii Jerzego Bielunasa z muzyką Mateusza Pospieszalskiego i choreografią Maćka „Gleby” Florka w OTLiA, z udziałem młodych tancerzy i tancerek amatorów

komiks:

Rene Goscinny i Albert Uderzo – wybrana część przygód Asteriksa (itp. *Osiedle bogów, Odyseja Asteriksa, Asteriks u Reszehezady*), Charles Dixon, Sean Deming, David Wenzel *Hobbit Komiks* (adaptacja)

obraz (portret, scenka rodzajowa, pejzaż, martwa natura), kolaż, kadr filmowy, afisz teatralny, plakat kinowy, reklama

Dzieła sztuki można oglądać na stronie <http://www.google.com/culturalinstitute/project/art-project?hl=pl>

Planując wyjście do teatru na wybraną sztukę z repertuaru dziecięcego, nauczyciel może połączyć obejrzenie spektaklu z udziałem w lekcji teatralnej – Opolski Teatr Lalki i Aktora proponuje uczniom klas IV-VI lekcje teatralne o tematyce:

I. "Narodziny lalki"

1. Krótka historia "narodzin lalki" czyli źródła teatru lalek.
2. Prezentacja i omówienie budowy i sposobów animacji następujących rodzajów lalek: kukła, pacynka, jawajka, marionetka.
3. Pod kierunkiem aktorów lalkarzy uczestnicy sami próbują trudnej sztuki animacji.

Cele:

Zapoznanie uczestników z tradycyjnym teatrem lalek (funkcją i znaczeniem lalki w przedstawieniu), a zarazem uświadomienie, jakie jest jego miejsce we współczesnym teatrze.

II. Teatr przedmiotu.

1. Praca na scenie z przedmiotem i rekwizytem teatralnym.
2. Poznawanie i uwrażliwianie dzieci na motoryczno-fizyczne cechy przedmiotu.
3. Animacja przedmiotu (ożywianie, nadawanie przedmiotom cech ludzkich).
4. Konstruowanie krótkich etiud z wykorzystaniem właściwości przedmiotu.

III. Maska teatralna oraz podstawowe zasady pantomimy.

PANTOMIMA

1. Ruch sceniczny (charakterystyka, znaczenie i wykorzystanie w teatrze).
2. Postać charakterystyczna (podstawowe rodzaje oraz znaczenie ruchu w kreowaniu postaci).

MASKA

1. Pierwsza maska teatralna.
2. Teatr dell'arte.
3. Rodzaje masek w odniesieniu do ich budowy i zastosowania.
4. Maska: antyczna, zwierzęca, antropomorficzna, groteskowa.
5. Specyfika ruchu w masce.
6. Praca głosem w masce.

Cele:

Uświadomienie uczestnikom znaczenia ruchu i gestu w teatrze.⁶

Podręczniki i obudowa metodyczna

Program został przygotowany z założeniem, że jego realizacja opierać się będzie o serię znakomitych⁷ podręczników autorstwa Agnieszki Łuczak i Anny Murdzek **Język polski. Między nami** dla szkoły podstawowej wraz z obudową metodyczną, na którą składają się wydawane przez Gdańskie Wydawnictwo Oświatowe plany wynikowe, zeszyty ćwiczeń, testy, obudowa multimedialna, w tym gra komputerowa „Interaktywna gramatyka z *Między nami*” itp. Struktura podręczników jest zbieżna z koncepcją programu *Wspólnie w lepszą e-przyszłość*, dlatego treści nauczania w programie nie zostały podzielone na klasy, co daje nauczycielowi dużą swobodę w planowaniu pracy i inspirowanie do dokonywania bardziej świadomych wyborów, uwzględniających kontekst nauczania.

VII. SPOSOBY OSIĄGANIA CELÓW

Dobry nauczyciel udowadnia uczniowi, że powinien być dobrego o sobie mniemania, odczuwać dumę z wykonywanej pracy i dużo spodziewać się po sobie. [...] Pozwala uczniom dokonywać wyborów i respektuje je, pozwala wykonać coś bez pomocy i pod nieobecność dorosłych, docenia propozycje i pomysły uczniów, gorąco podziwia wybrane zdolności ucznia.
(R. Fisher)

Na początku roku szkolnego na całej populacji uczniów klas czwartych zostanie przeprowadzona diagnoza na wstępie. Jej wynik pozwoli na dostosowanie sposobów osiągnięcia celów kształcenia i wychowania, z uwzględnieniem możliwości indywidualizacji pracy w zależności od potrzeb i możliwości uczniów. Chodzi tu między innymi o układ treści i chronologię realizacyjną, właściwy dobór zadań (dostosowanie stopnia trudności zadań przygotowywanych dla uczniów), przygotowanie właściwych metod i form dydaktycznych uwzględniających specyficzne uwarunkowania uczniów. W diagnozie niezwykle istotnym będzie

⁶ <http://www.teatrlalki.opole.pl/index.php?id=94> [dostęp 1.08.2013 r.]

⁷ Podręcznik dla klasy IV z serii *Między nami* zdobył srebrny medal w międzynarodowym konkursie na najlepszy podręcznik Europy 2012 r.

rozpoznanie uczniów zdolnych obok pozyskania informacji o deficytach uczniów; rozpoznanie uczniowskich zainteresowań, stylów uczenia się itp. Diagnoza jest źródłem wiedzy stanowiącej podstawę do przeprowadzenia ewentualnej **rekonstrukcji** przygotowanego programu nauczania.

Podczas lekcji języka polskiego wszyscy uczniowie będą włączeni do pracy, co wymaga planowego i przemyślanego działania. Nauczyciel, przejawiając zachowania pomocne, będzie stawiał wymagania pobudzające do rozwoju, stwarzał sytuacje wspomagające twórcze myślenie, czyli proces generowania pomysłów mogących znaleźć zastosowanie.

Na proces twórczy składa się pięć etapów, które wzajemnie nakładają się na siebie, a dziecko w każdej chwili może porzucić lub rozpocząć proces na wybranym etapie (R. Fisher „Uczymy się, jak myśleć”, s. 51):

- pobudzenie
- rozpoznanie
- planowanie
- wykonanie
- korekta

Nieocenione jest nabycie wprawy w myśleniu twórczym – raz opanowana umiejętność pozostaje na zawsze. Proces twórczy jest jednocześnie procesem kształtowania postaw.

Bardzo ważne jest także wyrobienie w uczniu umiejętności samokształcenia, wyrobienie nawyku poszukiwania wiedzy poprzez docieranie do książek zgromadzonych w bibliotece szkolnej, a także sięganie do źródeł internetowych. Aby pokazać uczniom, w jaki sposób jest tworzona Wikipedia i jaka w związku z tym jest jej wiarygodność, można na szkolnej platformie edukacyjnej założyć klasową Wiki. Uczniowie mogą tworzyć informację o rodzinnej miejscowości, wymieniać lokalne ciekawostki przyrodnicze, historyczne, kulturalne itp. Będzie to znakomite ćwiczenie redakcyjne, które pozwoli uczniom wejść nie tylko w rolę redaktorów Wikipedii, którą „każdy może redagować” (<http://pl.wikipedia.org>), ale i w rolę badaczy regionu, co bez wątpienia pozytywnie wpłynie na formowanie poczucia własnej tożsamości i wartości.

Powyższe zadanie dydaktyczne będzie kształcić również inną, niezwykle ważną umiejętność, którą jest stawianie pytań przez uczniów. Każdy człowiek pyta, kiedy chce się czegoś dowiedzieć, kiedy coś go interesuje, kiedy potrzebuje informacji, jak wykonać zadanie, tym bardziej więc powinien pytać uczeń, który ma się czegoś nauczyć. Do stawiania pytań zachęca go polecenie: „dowiedz się...”, „przeprowadź wywiad...”, ale też „przedyskutuj z kolegami...” (praca w małych grupach), „porozmawiajcie w parach o ...”. Można także zastosować strategię dyskusji, kiedy nauczyciel rozmawia z uczniami na temat treści nauczania – taka dyskusja pozwala ujawniać wartości i dzielić się doświadczeniem, rozwijać język, kształcić

umiejętności komunikacyjne, w tym nieodzowną w rozmowie umiejętność aktywnego słuchania, kiedy dynamicznie zmieniają się role słuchającego i mówiącego.

Samodzielne zadawanie pytań pomoże uczniowi aktywnie pracować z tekstem. W tym celu można wykonać ćwiczenie polegające na zamianie tytułu, tytułów rozdziałów na zdania pytające. Czytając tekst, podświadomie lub świadomie uczeń szukać będzie odpowiedzi na tak zadane pytania.

Większość nauczycieli traci czas na zadawanie pytań, które mają ujawnić to, czego uczeń nie umie, podczas gdy nauczyciel z prawdziwego zdarzenia stara się za pomocą pytań ujawnić to, co uczeń umie lub czego jest zdolny się nauczyć.

(Albert Einstein)

Ważne miejsce w procesie nauczania – uczenia się uczniów zajmuje strategia kierowania do nich pytań. Muszą one stymulować do samodzielnego myślenia i wypowiedzania się. Tego rodzaju pytania to „konflikt poznawczy” (J. Piaget), „rusztowanie” (J. Bruner), „pytania generatywne lub kluczowe” (R. Kwaśnica). Dobre pytania podważają popularne błędne przekonania; stwarzają pewien konflikt wymagający przedyskutowania; prowadzą do badania pewnych niejasności wymagających wyjaśnienia, zanim da się sformułować poprawną odpowiedź. Dobrze jest formułować pytania otwarte i nie oczekiwać natychmiastowej odpowiedzi, ale zachęcać do zgłębiania problemu i własnego myślenia o nim (Co ty o tym sądzisz? Co sądzisz o odpowiedzi Oli? Co moglibyśmy dodać do odpowiedzi Michała? Dawid powiedział, że ..., Marta uważała, że..., a jak możemy powiązać te pomysły ze sobą?) lub do przedyskutowania odpowiedzi w parach.

W dostępnej literaturze przedmiotu znaleźć można kategorie pytań odpowiadające poziomom myślenia wymaganym od uczniów:

kategoria pytań (kluczowe słowa lub zwroty)	poziom myślenia wymagany od uczniów	przykłady
Przypominanie Kto? Co? Gdzie? Kiedy? Podaj definicje	odtworzenie faktów, zaobserwowanych zjawisk, definicji	Jakie miasto jest stolicą Polski?
Zrozumienie Opisz, porównaj, wytłumacz, przedstaw innymi słowami	podanie opisu, określenie głównej myśli, porównanie	Z jakimi problemami borykał się Zenek z powieści „Ten obcy”?
Zastosowanie	zastosowanie zasad	Które rozwiązanie powinna

Zastosuj, rozwiąż, sklasyfikuj, użyj, wybierz	postępowania do rozwiązania problemu mającego jedną właściwą odpowiedź	wybrać Ola, aby ...
Analiza Dlaczego? Znajdź przyczynę lub uzasadnienie, wyciągnij wnioski, podaj przykłady świadczące, że ...	określenie motywów, przyczyn; wnioskowanie, poszukiwanie uzasadnienia dla uogólnień	Jak sądzisz, dlaczego chłopcy zastanawiali się, czy przyjąć warunki cioci? Co ten film mówi nam o stosunku reżysera do ... Jakie możesz podać dowody popierające ...
Synteza Rozwiąż problem (więcej niż jedna poprawna odpowiedź, zaproponuj, zaplanuj, napisz, rozwiń	rozwiązywanie problemów, przewidywanie, prezentowanie wydarzeń we własny oryginalny sposób	Jak sądzisz, co by się stało, gdyby ... Co mógł zrobić ... by ... Napisz opowiadanie uwzględniające ...
Ewaluacja osądź, oceń, wyraż swoją opinię, zdecyduj	wyrażanie opinii na dany temat, ocenianie sensowności pomysłów, wartości rozwiązania problemów, ocenianie wartości utworu literackiego, dzieła sztuki	Jakim następnym tematem powinniśmy się teraz zająć? Czy to stanowisko powinno być poparte, czy odrzucone? Uzasadnij odpowiedź. Niektórzy ludzie sądzą, że pies jest najlepszym przyjacielem człowieka. Czy zgadzasz się z tym? W uzasadnieniu podaj przykłady znane ci z ...

Wg Perrott E., *Efektywne nauczanie*, Warszawa, 1995.

Z dużą ostrożnością należy używać słowa *dlaczego*, ponieważ może być ono odbierane jako konieczność tłumaczenia się ze swojej decyzji, podjętego wyboru, wygłoszonej opinii. Dobrze jest kolejne zajęcia rozpoczynać od powtórki. Motywuje i zachęca do czynnego udziału w lekcji odpytywanie bez ocen. Przy zadaniu pytania otwartego, na które może być kilka różnych odpowiedzi, czas na odpowiedź musi być dłuższy, podobnie jak przy pytaniach twórczych.

Aby wzbudzić zainteresowanie ucznia przed lekturą warto zastosować strategię słowa – klucze. Nauczyciel wybiera z tekstu słowa i pyta uczniów o skojarzenia. Następnie uczniowie

wypełniają tabelę, do której w pierwszej kolumnie wpisują pytania, jak przychodzą im na myśl w związku z podanymi słowami-kluczami. Kolejne rubryki uzupełniają w trakcie lektury i po lekturze:

Przed lekturą	W trakcie lektury	W trakcie lektury	Po lekturze
Czego się dowiem z tekstu?	Przykłady potwierdzające moje przypuszczenia.	Przykłady pokazujące, że nie miałem racji lub że moja wiedza była niepełna.	Co o tym myślę, po uważnym przeczytaniu tekstu?
Co się stanie?			Czego nowego się nauczyłem?
Jak to działa?			
Jaki problem zostanie rozwiązany?			
Jak zakończy się sprawa?			

Ubóstwo słownikowe to dolegliwość wszystkich polskich uczniów. Prowadzi nie tylko do problemów z tworzeniem własnego tekstu, ale również zaburza, a czasem wręcz uniemożliwia rozumienie tekstu czytanego, w tym również rozumienie poleceń. Regularne czytanie rozwija bogate słownictwo pod warunkiem, że uczniowie nie będą omijali słów, których znaczenia nie rozumieją. Można im pokazać, jak wykorzystać kontekst lektury do rozwijania swojego zasobu słownictwa na przykładzie zdania zawierającego wymyślony, nieistniejący wyraz bolbarda. Zadanie dla uczniów jest następujące:

Przeczytaj zdanie w ramce i odgadnij znaczenie podkreślonego słowa.

Jak co dzień wsiadłem do bolbardy, włączyłem silnik i piskiem opon i ruszyłem z parkingu.

Słowo bolbarda najprawdopodobniej oznacza:

- A. rower B. tramwaj C. samolot D. samochód

Nauczyciel wyjaśnia uczniom, że nigdy nie słyszeli tego słowa, ponieważ jest wymyślone. Następnie pyta, jak im się udało odgadnąć właściwą odpowiedź. Omawia z uczniami sytuację, gdy nawet doświadczeni czytelnicy napotykają na nieznanne im słowa. Kiedy tak się dzieje, nie ignorują wyrazu, ale wykorzystują wskazówki, jakie daje im kontekst zdania, aby wydobyć znaczenie tego słowa⁸.

⁸ K. Gallagher, *Jak zachęcać do czytania. Minilekcje dla uczniów gimnazjum i liceum*, Gdańsk 2007, s. 71.

Pomocne są także karty do słownictwa. Uczniowie przygotowują sobie zestaw kartoników wielkości karty do gry i w miarę potrzeby uzupełniają je:

Przód karty

termin

Tył karty

Słowa – hasła pomagające uczniom skojarzyć termin z jego znaczeniem lub wy tłumaczeniem

Kultura językowa zaczyna się tam, gdzie się zaczyna samoświadomość językowa, Gdy ludzie nie tylko mówią, lecz zastanawiają się także nad tym, jak mówią...
(Stanisław Szober, *Przedmowa do Słownika ortoepicznego*, 1937)

Uczenie się o języku będzie odbywać się w sposób praktyczny i w połączeniu z kształceniem literacko-kulturowym. Z uwagi na to, że język jest narzędziem poznania, należy go ciągle rozwijać, utrzymywać poznane struktury i wprowadzać nowe oraz nieustannie wzbogacać zasób słownictwa. Do kształcenia sprawności językowych znakomicie nadają się krzyżówki, zagadki, szarady, gry dydaktyczne. Nauczyciel może, korzystając z dostępu do tablicy interaktywnej lub do platformy edukacyjnej działającej w szkole, samodzielnie przygotować zadania tego typu, odnosząc ich treść na przykład do lokalnych ciekawostek, ważnych dla środowiska osób, miejsc, wydarzeń. Przy tej okazji uczniowie poszerzą swoją wiedzę o własnej miejscowości czy szerzej – regionie, w którym mieszkają.

Język – podstawowe narzędzie ludzkiego myślenia – wymaga ciągłej troski. Proces myślenia uzewnętrznia się poprzez teksty językowe, które spełniają wiele funkcji w życiu społecznym. Po ukończeniu szkoły podstawowej uczniowie w gimnazjum poznają nową formę wypowiedzi jaką jest rozprawka. Analiza prac gimnazjalistów pokazuje, że uczniowie nie podają przykładów w rozprawce, nie potrafią formułować argumentów i w różny sposób je zapisują. Warto, aby nauczyciel już w szkole podstawowej pracował z uczniami ze świadomością tego celu, jakim jest umiejętność uzasadniania własnego stanowiska w różnych sytuacjach życiowych. Należy zatem stosować metody aktywizujące myślenie, stawiać pytania pobudzające do myślenia krytycznego. Warto poświęcić czas na gruntowną analizę uczniowskich wypracowań, a następnie na rzetelną poprawę. Niech uczeń sprawdzi, w jaki sposób zmienia się charakter jego własnej wypowiedzi podczas różnorodnych ćwiczeń stylistycznych, takich jak skracanie tekstu,

rozwijanie, zmianę wskaźników zespolenia, spójników, wyrazów synonimicznych. Przy tej okazji będzie uczył się ortografii i lepiej zrozumie zasady interpunkcji.

Dalszemu doskonaleniu będą także podlegały formy, które uczniowie poznali na pierwszym etapie kształcenia (krótki opis i opowiadanie, list prywatny, życzenia, zaproszenie). Analiza uczniowskich wypracowań na egzaminach zewnętrznych w ostatnich latach pozwala wysnuć wnioski do pracy z uczniami na II etapie kształcenia również w najbliższej przyszłości. I tak na przykład konstruowane przez uczniów opisy noszą wyraźne cechy schematyzmu. Szóstoklasiści posługują się ograniczoną ilością przymiotników, w nadmiarze używając zaimków. Należy zatem kształcić umiejętność obserwacji i przy każdej nadarzającej się okazji poszerzać zasób leksykalny uczniów. Dzieci muszą nie tylko patrzeć, ale dostrzegać i precyzyjnie nazywać to, co widzą. Precyzja dotyczyć powinna zarówno postaci fonicznej wyrazu, jak i graficznej. Uczniowie, którzy niechętnie czytają, nowe słowa częściej słyszą niż widzą, a to prowadzi do powstawania błędów językowych. Brak nawyku korzystania ze słowników sprawia, że uczniowie tak mówią i piszą, jak słyszą. Ponadto używają słów, których znaczenia często nie rozumieją, albo częściej – źle rozumieją. Powszechna bylejakość językowa znajduje swoje odbicie w pracach pisemnych, a dzieci często poza szkołą nie znajdują wzorca poprawnej polszczyzny.

Zwiedzanie nowych miejsc, udział w niezwykłych wydarzeniach, uczestnictwo w kulturze bezpośrednio wpływają na barwność stylu i bogactwo języka oraz precyzję wypowiedzi. Jeśli uczeń spędza czas wyłącznie w obrębie szkolnego bądź własnego podwórka, to również jego język ograniczony jest do tego terytorium. Zatem nauczyciel powinien zadbać o to, aby pokazać dziecku szerszy i ciekawszy świat. I trzeba ten świat koniecznie nazwać, oswoić. Zakotwiczyć nie tylko w umyśle, ale i w sercu, ponieważ uczniowie w każdym wieku z trudnością wypowiadają się na tematy związane z przeżyciami wewnętrznymi.

Po ukończeniu klasy III szkoły podstawowej uczeń powinien pisać czytelnie i estetycznie, jednak w wielu pracach czwartoklasistów, a nawet starszych dzieci można zauważyć niewyrobioną grafię. Uczniowie ci często mają problem z odczytaniem swoich własnych tekstów. W konsekwencji nie dokonują korekty prac. W warunkach sprawdzianu, podczas którego piszący mają na wykonanie wszystkich zadań tylko 60 minut do dyspozycji, a w indywidualnych przypadkach 90 minut, może im brakować czasu na ponowne dokładne przeczytanie i przeanalizowanie wypracowania. Na co dzień powinni jednak stosować zasadę: piszę, a potem czytam i poprawiam. W czasie lekcji, kiedy uczniowie samodzielnie redagują teksty, nauczyciel powinien ich zachęcać do autokorekty z użyciem dostępnych w klasie słowników. Dzięki temu nauczą się samokontroli i będą zmotywowani do lepszej pracy.

*Jeśli sprawisz, że twój uczeń poczuje się jak czytelnik,
to się nim stanie.
(Donald Graves)*

Praca z utworami literackimi powinna prowadzić do realizacji wielu różnorodnych celów. Przede wszystkim uczniowie powinni zrozumieć, że czytanie jest czymś ważnym w życiu. Odpowiednio zmotywowani przez nauczyciela będą sięgali również po trudne dla nich teksty, a ich zrozumienie sprawi im przyjemność, da poczucie sukcesu i zachęci do samodzielnego poznawania świata, ludzi, polskiej i europejskiej kultury.

W omawianych utworach uczniowie powinni dostrzec występujące w nich wartości, znaleźć wzorce postępowania. Spotkanie z bohaterami lektury pozwoli przeanalizować motywy ich postępowania, zastanowić się nad skutkami ich działań, nad związkami występującymi pomiędzy ludzkimi zachowaniami a wyznawanymi poglądami, obowiązującymi normami etycznymi i ich hierarchią, przewidywać prawdopodobny rozwój wypadków. Oceniając zachowania i postawy bohaterów, będą uczyli się, że w życiu ważna jest dobroć, uczciwość, odwaga, przyjaźń, aktywność, patriotyzm itp.

Ważną umiejętnością, którą powinno się kształcić na lekcjach języka polskiego, jest umiejętność krytycznego odbioru tekstów. Uczniowie, którzy noszą w tornistrach laptopy, są szczególnie narażeni na oddziaływanie perswazyjnych przekazów medialnych, dlatego już na tym etapie edukacyjnym należałoby poszerzyć treści nauczania o zagadnienia poświęcone sposobom samodzielnego docierania do informacji, krytycznego podejścia do nich, selekcjonowania.

e-edukacja

Szkolny zeszyt skrywa różne tajemnice. Przeniesienie części prac na klasowy blog może zaowocować zwiększoną motywacją ucznia do pracy i do staranności w jej wykonaniu. Blog z *ang.* Web-log, nazywany jest internetowym dziennikiem. Do założenia i prowadzenia blogu wykorzystuje się specjalne oprogramowanie, zwane platformą blogową. Po wprowadzeniu swojego wpisu do prostego formularza online i kliknięciu „opublikuj” wpis natychmiast staje się widoczny dla innych osób. Blog można wykorzystać jako: gazetkę szkolną, blog bibliotekoznawczy, kronikę klasową, blog tworzony przez uczestników koła polonistycznego, miejsce dla swobodnej twórczości uczniów, blog polonisty z notatkami i zadaniami dla uczniów.

Blog jako gazetka szkolna jest redagowany przez członków szkolnego koła dziennikarskiego. Zapewnia bezpłatny dostęp do dziennika sieciowego, każdy może go współtworzyć, charakteryzuje go szeroki zakres tematyczny.

Na blogu bibliotekoznawczym można zamieszczać wiadomości o interesujących ucznia książkach; dodawać recenzje ostatnio przeczytanych pozycji.

Blog jako kronika klasowa zawiera wpisy z wycieczek klasowych, sprawozdania z życia klasy, zdjęcia oraz wrażenia w formie komentarzy.

Uczestnicy koła polonistycznego zamieszczą na swoim blogu ciekawostki językowe, ćwiczenia gramatyczne spoza programu nauczania, tematy dyskusji.

Blog jako miejsce swobodnej twórczości uczniów zawierać będzie autorskie wiersze, teksty własnych piosenek, ciekawe historie, opowiadania. Komentarze rówieśników i nauczyciela są istotnym czynnikiem mobilizującym ucznia do dalszej pracy.

Na własnym blogu polonista zamieści notatki i zadania dla uczniów, treści zadań domowych, notatki z zajęć, teksty literackie omawiane na lekcji, artykuły z czasopism młodzieżowych proponowane uczniom do przeczytania.

Początkowo prowadzenie blogu klasowego⁹ będzie wymagało od nauczyciela sporego zaangażowania, jednak możliwość „pokazania się” się w sieci jest dla uczniów niezwykle motywująca do pracy nad własnym stylem, poprawnością ortograficzną oraz zawartością publikowanych treści.

Umiejętność czytania ze zrozumieniem można doskonalić, pracując z tekstem (lub jego fragmentami) pochodzącym ze strony <http://wolnelektury.pl>. Uczniowie w trakcie lektury mają możliwość bieżącego sprawdzania znaczenia poszczególnych wyrazów. Jednocześnie powinni zaznaczać słowa, które, ich zdaniem, wymagają wyjaśnienia. Następnie do wybranego krótkiego fragmentu/fragmentów, który każdy uczeń zapisuje w swoim laptopie, sporządzają słowniczek trudnych słów i wklejają go pod tekstem. Za pomocą hiperłączy wiążą słowa z ich znaczeniem. Mogą także odesłać czytelnika do stron internetowych, zawierających wyjaśnienie słów czy odpowiedni materiał ikonograficzny. Uczniowie pracują w parach, wspierając i ucząc się wzajemnie. Po sprawdzeniu poprawności wykonania zadania uczniowie przesyłają prace nauczycielowi, który scala wszystko w jedną całość i publikuje na swoim blogu albo odsyła uczniom do przeczytania. W oparciu o tak zgromadzony materiał realizuje się treści z zakresu wiedzy o języku, wykorzystując naturalne zainteresowanie uczniów. Uczniowie mogą podobne zadanie wykonać także podczas zajęć kółka polonistycznego lub starsi dla młodszych. Kiedy przedmiotem zainteresowania uczyni się lokalną tradycją i kulturę, uczniowie stworzą – przy pomocy tekstu bazowego i hiperlinków – wirtualną reklamę swojej miejscowości i okolicy. Materiał można uzupełnić zdjęciami „skomiksowanymi” w programie <http://cartoon.pho.to/> (zob. s. 66, s. 70)

Na zasobach Internetu opierają się lekcje Wirtualna Wyprawa (WebQuest) i Wirtualne Poszukiwanie Skarbów (Virtual Treasure Hunt).

Webquest to rodzaj projektu charakteryzujący się klarowną, z góry ustaloną strukturą, składającą się z czterech etapów przygotowanych przez nauczyciela. Zadania umieszczone zostają na stronie internetowej wykonanej przez nauczyciela (współpracującego nauczyciela informatyki) samodzielnie lub wybranej z wielu dostępnych w Internecie. Pierwszy etap, czyli

⁹ Blog klasowy jest dostępny tylko dla uczniów klasy, zatem jest bezpieczny.

wprowadzenie, obejmuje podstawowe informacje na temat projektu i pojęcia, które uczniowie muszą rozumieć, aby wykonać zadania. Kolejny etap to precyzyjne sformułowanie zadań, które uczestnicy będą musieli wykonać w trakcie projektu. Zadania powinny być ciekawe, motywujące i dotyczące rzeczywistych życiowych sytuacji. Trzecim etapem jest procedura, w trakcie której uczniowie przechodzą przez kolejne zadania badawcze, przy użyciu materiałów źródłowych przygotowanych wcześniej przez prowadzącego. Ponieważ materiały pochodzą z Internetu, są zazwyczaj umieszczone w formie linków lub ewentualnie plików na stronie WebQuest. Efekty swoich działań uczniowie prezentują po zakończeniu projektu, mogą to być: rozwiązania problemu, prezentacja, filmik, plakat itp., które wskażą na dogłębne zrozumienie badanego zagadnienia i/lub jego twórcze przetworzenie. Ostatnim etapem jest ewaluacja, w trakcie której, zarówno uczniowie, jak i nauczyciel mogą przedyskutować i ocenić konkretne efekty pracy, jak i cały proces realizacji projektu.¹⁰

Zasadniczym celem edukacyjnym WebQuestu jest nauczenie poszukiwania informacji oraz ich selekcjonowania, opracowywania, oceniania ich przydatności. Metoda ta aktywizuje ucznia, zmusza do samodzielnej pracy, uczy pracy w grupie, negocjowania i komunikowania się z innymi uczniami. Inspirację do tworzenia własnych WebQuestów dla uczniów szkół podstawowych znaleźć można m.in. na stronach:

<http://w-swiecie-basni.blogspot.com/>, <http://w-poszukiwaniu-zaginionego-pisma.blogspot.com/>, <http://webquest-legendy-brzegu-i-okolic.blogspot.com/>.

Wirtualne poszukiwanie skarbów to typ lekcji, w trakcie której uczniowie używają zasobów Internetu, by znaleźć odpowiedzi na pytania związane z jednym tematem lub rozwiązać zadany problem. W zależności od stopnia kontroli nauczyciela nad działaniami uczniów możemy wyróżnić trzy sposoby przeprowadzania lekcji:

- pod pełną kontrolą nauczyciela, kiedy uczniowie poszukują odpowiedzi na zadane przez nauczyciela pytania na podanych przez niego stronach internetowych – do każdego pytania przyporządkowana jest konkretna strona WWW;
- częściową kontrolą nauczyciela – uczniowie szukają informacji na podanych stronach, nie wiedząc jednak, na której ze stron znajdą odpowiedź na konkretne pytanie;
- samodzielną pracę z Internetem – uczniowie szukają własnych źródeł z potrzebnymi informacjami.

¹⁰ A.Wujec-Kaczmarek podaje przykład WebQuestu skierowanego do uczniów szkoły podstawowej opartego na książce *Dinosaurs Before Dark* (autor: Beth Szabo, Travis Elementary). „Uczniowie czytają lekturę rozdział po rozdziale i wykonują zadania związane z treścią tych rozdziałów, robiąc rysunki i notatki w specjalnie do tego celu przygotowanym dzienniczku. Po zakończeniu czytania książki dzieci mają do wykonania quiz obejmujący materiał zawarty w projekcie. *Lekcje oparte na zasobach Internetu: Wirtualne Poszukiwanie Skarbów (Virtual Treasure Hunt) i Wirtualna Wyprawa (WebQuest)*, „Modelowe Nauczanie” 2011, nr 3-4.

W szkole podstawowej najbardziej godnym polecenia jest pierwszy sposób. Podczas tego typu lekcji przy pomocy nauczyciela uczniowie aktywnie budują obraz świata i zdobywają wiedzę na jego temat. Rolą nauczyciela jest przygotowanie zadania/zadań wprowadzających w temat i podsumowujących lekcję, które pozwolą na rozwijanie umiejętności czytania ze zrozumieniem i aktywne zastosowanie materiału znalezionego w sieci, np. w formie wypowiedzi ustnej czy pisemnej na dany temat. Wirtualne poszukiwanie skarbów odbywa się w środkowej części lekcji i tylko w tym czasie powinny być włączone komputery.

Przedstawione wyżej sposoby wykorzystania TIK na lekcji języka polskiego pozwalają na ścisłe związanie realizowanych treści ze środowiskiem uczenia się – odwołują się do kontekstu kształcenia, czyli zasobów szkoły, wiedzy i umiejętności ucznia i nauczyciela konkretnej placówki, a także do zasobów środowiska. W połączeniu z ofertą materiałów dydaktycznych Gdańskiego Wydawnictwa Oświatowego, przygotowaną dla nauczycieli pracujących w oparciu o podręczniki z serii „Między nami” i korzystających na co dzień z rzutnika multimedialnego, tablicy interaktywnej, sprzętu audiowizualnego, stanowią bogaty repertuar propozycji rozwiązań metodycznych, które powinny przełożyć się na sukcesy edukacyjne uczniów szkoły podstawowej w Zespole Gimnazjalno-Szkolno-Przedszkolnym w Chocianowicach.

VIII. OCENIANIE, KTÓRE POMAGA SIĘ UCZYĆ

*Każdy z nas może poczuć się uskrzydłony,
gdy realizujemy trudne zadania, mamy jasny cel,
z którym się wewnętrznie identyfikujemy
i dostrzegamy na bieżąco rezultaty swego działania.*

(Jack Santorski)

Jedną z najtrudniejszych dziedzin aktywności zawodowej nauczyciela i nieodłącznym elementem towarzyszącym mu w realizacji procesu kształcenia jest ocenianie. Zgodnie z ROZPORZĄDZENIE MEN z dn. 30 kwietnia 2007 r. w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych (Dz. U. Nr 83, poz. 562, z późn. zm.) ocenianie wewnątrzszkolne ma na celu:

- 1) informowanie ucznia o poziomie jego osiągnięć edukacyjnych i jego zachowaniu oraz o postępach w tym zakresie;*
- 2) udzielanie uczniowi pomocy w samodzielnym planowaniu swojego rozwoju;*
- 3) motywowanie ucznia do dalszych postępów w nauce i zachowaniu;*
- 4) dostarczenie rodzicom (prawnym opiekunom) i nauczycielom informacji o postępach, trudnościach w nauce, zachowaniu oraz specjalnych uzdolnieniach ucznia;*

5) umożliwienie nauczycielom doskonalenia organizacji i metod pracy dydaktyczno-wychowawczej.

Ocenianie osiągnięć edukacyjnych ucznia polega na rozpoznawaniu przez nauczycieli **poziomu i postępów w opanowaniu przez ucznia wiadomości i umiejętności w stosunku do wymagań edukacyjnych wynikających z podstawy programowej, określonej w odrębnych przepisach, i realizowanych w szkole programów nauczania uwzględniających tę podstawę.**

W polskiej szkole wciąż powszechne jest nastawienie na wynik, który łatwiej sprawdzić, a zwłaszcza porównać z wynikami innych uczniów, jednak to nabycie umiejętności poznawczych, a nie szkolne wyniki uczenia się będą decydować o karierze życiowej uczniów, a w znacznym stopniu także o powodzeniu na studiach. Warto więc skupić się na procesualnym dochodzeniu uczniów do wiedzy, gdyż ważniejsza jest sama droga niż wiedza. Nowocześnie rozumiane nauczanie, to proces kierowania uczeniem się i formowaniem postaw, to sprawdzanie i ocenianie rozumiane jako komunikowanie się z uczniem. Dalszym celem tak pojmowanego oceniania jest przygotowywanie do samooceny. Przygotowanie ucznia do dojrzałej samooceny to jedna z umiejętności ponadprzedmiotowych (kluczowych), wymienionych w podstawie programowej.

Jeśli ocena ma przynieść zamierzone skutki pedagogiczne, czyli informować o stopniu spełnienia wymagań (ujęcie statyczne), o postępie, rozwoju umiejętności ucznia (ujęcie dynamiczne), dostarczyć wskazówki przydatne w planowaniu dalszego uczenia się (użyteczność, funkcjonalność) i zachęcać do pracy, do uczenia się (aspekt motywacyjny), to uczeń musi ją przyjąć, zaakceptować. Stanie się tak wówczas, gdy będzie miał zaufanie do nauczyciela, gdy będzie czuł jego życzliwe wsparcie, gdy będzie znał i w pełni rozumiał wymagania edukacyjne z danego przedmiotu (do podania wymagań nauczyciel jest zobowiązany ww. rozporządzeniem MEN). Zazwyczaj opór wynika z braku dobrych relacji.

W ocenianiu na lekcjach języka polskiego będzie stosowane ocenianie analityczne, a także ocenianie holistyczne. Oba sposoby oceniania wymagają określenia kryteriów i wymagań, oba mają też swoje wady i zalety. W ocenianiu analitycznym m.in. preferuje się zgodność osiągnięć ucznia z bardzo dosłownie rozumianymi działaniami dydaktycznymi nauczyciela, natomiast odrzuca się osiągnięcia niestandardowe i oryginalne oraz pomija lub pomniejsza znaczenie procesu uczenia się. Tu nadrzędną wartością jest program szkolny. Ocenianie analityczne pozwala na otrzymanie informacji porównywalnych, ścisłych, rzetelnych; mierzy wyodrębnione szczegółowe umiejętności ucznia i na tej podstawie wnioskuje o poziomie osiągnięć. Ocenianie holistyczne ma na celu zapewnienie funkcjonalności wiedzy ucznia, aby mógł jak najlepiej radzić sobie w społeczności, w nowych, nieznanymi warunkach, aby potrafił rozwiązywać problemy w sposób dla siebie najwłaściwszy (czyli zgodny z własnymi predyspozycjami intelektualnymi i osobowościowymi). Ocenianie holistyczne uwzględnia strukturę wiedzy ucznia – pozwala

ustalić, jak uczeń stosuje swoje umiejętności, jaki użytek robi ze swojej wiedzy, bowiem rozwiązując zadanie, sam ustala, jakich wiadomości użyje, jakie umiejętności wykorzysta.

Aby oceniać uczniów w sposób **analityczny**, nauczyciel przygotowuje zadania testowe zamknięte (na przykład wielokrotnego wyboru) oraz zadania otwarte krótkiej odpowiedzi. Będzie stosował także zadania testowe, na które oczekuje się obszerniejszej odpowiedzi, polegającej na zastosowaniu wiedzy i umiejętności ucznia do rozwiązania jakiegoś problemu, wyrażenia własnej opinii, przedstawienia stanu rzeczy, napisania komentarza, itp. – zgodnie z podejściem **holistycznym**.

Pamiętając o tym, że przy podejściu holistycznym kryteria poprawności ortograficznej, interpunkcyjnej czy językowej nie są podstawowym elementem oceny, nauczyciel będzie doskonalił i sprawdzał stopień ich opanowania raczej przy innych okazjach niż pisanie dłuższych i krótszych wypracowań. Zwróci tu natomiast uwagę na niezwykle istotną dla realizacji uczniowskiej koncepcji sprawność językową, która powiązana jest ze sprawnością myślenia, a także na bogactwo wykorzystanego materiału i jego użyteczność. Podejście holistyczne odzwierciedla myślenie dywergencyjne, czyli dopuszczać należy różne dobre, poprawne rozwiązania, także takie, które nie zostały przewidziane przez konstruktora zadania. Nieuprawnione w recenzji miniwypracowania będzie zatem sformułowanie „praca nie na temat”. Rozważyć raczej należy, czy uczeń zrozumiał temat poprawnie i czy podporządkował realizację tematu temu właśnie rozumieniu, dobierając takie, a nie inne (oczekiwane przez nauczyciela) przykłady do uargumentowania własnego zdania.

Przykładowe kryteria, jakie powinno spełniać ogłoszenie przy podejściu holistycznym:

Warstwa treściowo-kompozycyjna

Podanie wszystkich niezbędnych informacji (w zależności od rodzaju ogłoszenia, celu - będą one różne).

Kompozycja spójna i zwięzła, dostosowana do sytuacji komunikacyjnej (należy czytelnie zakomunikować intencje nadawcy wobec odbiorcy, np. *poprzez zastosowanie wyrazów o charakterze perswazyjnym*).

Zachowanie spójności i zwięzłość wypowiedzi.

Warstwa językowa

Przestrzeganie poprawności językowej i stylistycznej.

Przestrzeganie poprawności ortograficznej i interpunkcyjnej.

Przy krótkich pracach można zastosować skalę 0-1 w ocenie poprawności językowej i stylistycznej oraz ortograficznej i interpunkcyjnej, np. praca bezbłędna 1 punkt, z błędami 0 punktów.

Stosując holistyczną ocenę zadań krótkiej odpowiedzi, skupić się należy na tym, czego oczekujemy w wypowiedzi ucznia. Klucz musi więc zawierać opis wszystkich elementów, które w odpowiedzi powinny się pojawić (punktacja maksymalna), oraz – jeśli za wykonane zadanie

można otrzymać więcej niż jeden punkt – opis elementów niezbędnych do zaliczenia odpowiedzi (punktacja minimalna).

*Kiedy jesteśmy wewnętrznie umotywowani,
nie uczymy się czegoś ani nie robimy czegoś ze względu na to **coś**,
ale ze względu na **siebie**, bowiem robiąc to,
dostarczamy **sobie** miłych wrażeń lub sprawiamy przyjemność.*

(J. Brophy)

Stawianie celów musi być połączone z kryteriami ich spełniania, podaniem wymagań i opisem osiągnięć ucznia. Stawianie celów jest nakierowane na dyspozycję ucznia, opis osiągnięć – na czynność. Aby wewnętrznie umotywować uczniów, podczas pracy na lekcjach będą stosowane elementy oceniania kształtującego. Formalne wyróżniki oceniania kształtującego to:

- Stawianie celów kształcenia w taki sposób, by porządkowały i łączyły działania uczniów i nauczycieli.
- Formułowanie kryteriów oceniania i wymagań tak, aby prowadzić uczniów do coraz dojrzałego i bardziej świadomego uczenia się, do możliwie najlepszego wykorzystywania indywidualnych możliwości.
- Stosowanie informacji zwrotnej adresowanej do ucznia, wspierającej jego uczenie się pod względem motywacji i organizacji pracy.
- Stosowanie samooceny ucznia jako drogi zdobywania umiejętności uczenia się, wspieranie samooceny przez ocenę koleżeńską.

Precyzyjne formułowanie celów lekcji pozwoli na zakończenie zajęć sprawdzić, czy udało się osiągnąć te cele – nauczyciel może tu poprosić uczniów o uzupełnienie zdań podsumowujących:

Dziś nauczyłem się...

Zrozumiałem, że ...

Przypomniałem sobie, że...

Zaskoczyło mnie, że...

Do myślenia skłoniło mnie...

Dziś osiągnąłem założony cel, gdyż... itp.

Może też stosować inne metody, tak aby uczniowie byli świadomi, co udało im się osiągnąć, a co nie – daje to także nauczycielowi możliwość otrzymania informacji, czy można przejść do następnego zagadnienia, czy należy więcej czasu poświęcić na bieżący temat. Technika WCN pozwoli odkryć zainteresowania uczniów, którzy informują nauczyciela co Wiedzą, co Chcą wiedzieć i czego się Nauczyli.

Rozwijaniu umiejętności samooceny służy technika świateł drogowych. Przy pomocy kolorowych znaków (czerwony, żółty, zielony) uczeń może ocenić swoją wiedzę z określonego tematu. Podczas lekcji powtórzeniowej uczniowie, którzy uważają, że znają określone zagadnienia bardzo dobrze (kolor zielony), w ramach wzajemnego nauczania mogą pomóc w przygotowaniu się do sprawdzianu uczniom, którzy nie są pewni swojej wiedzy (kolor żółty). Z uczniami, którzy kolorem czerwonym zasygnalizowali, że nie są jeszcze gotowi do napisania sprawdzianu, pracuje nauczyciel.

Precyzyjne kryteria oceny (nacobezu), prezentowane przed wykonaniem zadania (na początku lekcji), pokazują uczniowi, co nauczyciel będzie sprawdzał i oceniał, informując, dlaczego to jest ważne. Mogą być stałe, np. kryteria pracy pisemnej, mogą być jednorazowe. Dają uczniowi poczucie bezpieczeństwa, pozwalają doskonalić umiejętność samooceny, a także sprawiają, że nauczycielowi łatwiej napisać komentarz do oceny.

Warto pamiętać, że komentarz umieszczony bezpośrednio w towarzystwie szkolnego stopnia nie spełnia tak dobrze przypisanej sobie roli – uczeń skupia się ocenie, porównuje ją do wyników kolegów, odnosi do swoich aspiracji i często nie decyduje się już na to, aby poprawić wynik. Odpowiednio sformułowany komunikat powinien wskazać elementy wykonane wzorowo lub niewymagające korekty, obszary do poprawy i precyzyjne wskazówki, jak poprawę wykonać. Ten komunikat musi być przez ucznia przeczytany/wysłuchany, zrozumiany i zinterpretowany. Formułując komentarz wspierający do oceny, należy przestrzegać zasady: zarzuty kierowane są zawsze pod adresem pracy, ale nadzieje i pochwały także pod adresem osoby ucznia.

Na lekcjach języka polskiego uczniowie powinni być systematycznie wdrażani do oceny koleżeńskiej. Wcześniej jednak powinni zostać nauczeni sposobu jej wykonania. Oceniając prace innych, uczeń ma okazję zwrócić uwagę na te aspekty, które w swojej pracy pominął i w ten sposób także się uczy. Przy okazji uczniowie nie tylko udzielają sobie nawzajem informacji zwrotnej, ale również dyskutują na ten temat i mogą udzielić sobie wskazówek, a człowiek najlepiej sam się uczy, kiedy uczy innych.

Nauczyciel stosujący ocenę kształtującą może zawrzeć z uczniami pewną umowę: uczeń wiedząc, że nie dostanie od razu oceny, skupia się na samej pracy, chętniej podejmuje ryzyko i wyzwania, nie widzi również powodu do ściągania. Praca pisemna może być także wielokrotnie poprawiana, cyzelowana, a dopiero, kiedy efekt końcowy będzie zadowalający dla ucznia i nauczyciela, uczeń może otrzymać stopień. W ten sposób dobra ocena przestaje być możliwa do osiągnięcia tylko przez najlepszych uczniów. Uczeń słabszy, prowadzony precyzyjnymi wskazówkami nauczyciela, także potrafi osiągnąć dobry rezultat i przekonać się, że potrafi się nauczyć, potrafi ciekawie i poprawnie napisać. Utwierdza się w przekonaniu, że powodzenie zawdzięcza własnemu wysiłkowi. Zadania dla uczniów powinny mieć zróżnicowany poziom trudności, tak aby były w zasięgu możliwości uczniów, ale wymagały zawsze pewnego wysiłku.

*Tak naprawdę o karierze życiowej decyduje to,
co potrafimy, a nie to, czego nie umiemy.
To niesłuchanie ważna konkluzja
– zgoła strategiczna dla budowania systemów oceniania,
dla przyjmowania strategii pedagogicznych.*
(Klemens Stróżyński)

Ocenianie jest integralną częścią procesu nauczania, zatem musi być dokładnie przemyślane i zaplanowane przez nauczyciela, a następnie systematycznie realizowane, ponieważ wraz z informacją zwrotną od nauczyciela pomagają uczniom poznawać swoje możliwości i ograniczenia. Kryteria oceniania muszą uwzględniać występowanie trudności wynikających ze specjalnych potrzeb uczniów. Z pewnością liczba ocen bieżących nie jest tak istotna w ocenianiu, jak diagnozowanie, obserwacja i motywowanie ucznia w trakcie procesu nauczania – uczenia się, a wszelkie formy sprawdzania i oceniania powinny być wykorzystywane do wprowadzania zmian w tym procesie.

Formą oceny jest pochwała. Pochwała to oczekiwanie na podobne działanie w przyszłości. Wprawdzie zdania naukowców co do skutków nagradzania za uczenie się są podzielone, jednak znawcy NLP uważają, że „prostym sposobem osiągnięcia sukcesu jest chwalenie jak największej liczby dzieci za każdym razem, gdy zrobią coś, czego oczekujesz. Nawet jeżeli jest to coś, co już potrafią zrobić.”¹¹ Pochwały nie mogą jednak być ogólnikami, chwalić należy za konkretne czynności, wiedzę, umiejętności, sposób wykonania zadania. Nagrodą powinna być informacja o wysokiej jakości wykonania pracy. Pochwałę zawsze powinna usłyszeć cała grupa. Powinni ją usłyszeć również rodzice – najwięksi sprzymierzeńcy nauczyciela. I nauczyciele, i rodzice mają bowiem ten sam cel.

Szczegółowe przedmiotowe kryteria oceniania zawsze muszą być zgodne z wewnątrzszkolnymi zasadami oceniania.

Przy ocenianiu wiedzy i umiejętności uczniów na stopnie szkolne pomocne może okazać się poniższe zestawienie obrazujące kategorie celów nauczania w odniesieniu do osiągnięć ucznia.

Kategorie celów nauczania a osiągnięcia ucznia (oprac. J. Szewczyk)¹²

¹¹ R. Churches, R. Terry, *NLP dla nauczycieli. Szkoła efektywnego nauczania*, Gliwice 2010, s. 69.

¹² J. Szewczyk, *Od podstawy programowej do konspektu, czyli o potrzebie planowania procesu nauczania*, "Modelowe Nauczanie" 2012, 3-4, w druku.

Projekt „Nowoczesna edukacja przedmiotów ścisłych i humanistycznych” współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

KATEGORIA CELOW NAUCZANIA	Osiągnięcia ucznia					BRAK OSIĄGNIĘĆ UCZNIA:
	6	5	4	3	2	
A (zapamiętanie)	samodzielnie zdobył i opanował wiadomości wynikające z programu nauczania	opanował pełny zakres wiadomości wyznaczonych przez program nauczania	opanował wiadomości w zakresie szerszym od podstawowego	opanował podstawowe wiadomości	opanował w ograniczonym zakresie podstawowe wiadomości	nie opanował niezbędnego minimum podstawowych wiadomości
B (rozumienie)	rozumie się realizację między elementami wiedzy z danego przedmiotu; ujmując relacje międzyprzedmiotowe	rozumie większość relacji między elementami wiedzy z danego przedmiotu; często integruje pokrewne dziedziny	rozumie większość relacji między elementami wiedzy z danego przedmiotu	potrafi uporządkować, streścić zapamiętane wiadomości, uczynić je podstawą prostego wnioskowania	z ograniczeniami rozumie zapamiętane wiadomości, czyniąc je podstawą prostego wnioskowania, często z błędami	nie rozumie wiadomości, myli je i zniekształca
C (sytuacje typowe)	biegle posługuje się wiadomościami i umiejętnościami według podanych wzorów; biegle stosuje algorytmy	sprawnie stosuje algorytmy	samodzielnie rozwiązuje średnio trudne zadania typowe	niekiedy przy pomocy rozwiązuje typowe zadania o średnim stopniu trudności	przy częstej pomocy rozwiązuje zadania typowe o niewielkim stopniu trudności	
D (sytuacje nietypowe)	biegle posługuje się zdobytymi wiadomościami i umiejętnościami w rozwiązywaniu problemów teoretycznych lub praktycznych; proponuje nietypowe rozwiązania	samodzielnie rozwiązuje problemy teoretyczne i praktyczne ujęte w programie nauczania	samodzielnie rozwiązuje średnio trudne zadania teoretyczne lub praktyczne	? podejmuje, choć nie zawsze z powodzeniem rozwiązywanie	? podejmuje, ale raczej bez powodzenia, rozwiązywanie problemów praktycznych	nie jest w stanie, nawet przy pomocy nauczyciela, rozwiązać zadania o niewielkim (elementarnym) stopniu trudności

IX. PRACA Z UCZNIEM O SPECJALNYCH POTRZEBACH EDUKACYJNY NA LEKCJACH JĘZYKA POLSKIEGO

Ważnym aspektem umiejętności pisania jest poprawność ortograficzna. Jeśli dobremu, a nawet bardzo dobremu ogólnemu rozwojowi intelektualnemu ucznia nie towarzyszą dobre osiągnięcia w nauce ortografii, czyli w czasie i w zakresie przewidzianym przez program nauczania, przy systematycznym uczęszczaniu na lekcje i dobrej motywacji do pracy uczeń nie potrafi opanować poprawnego ortograficznie pisania, może to oznaczać występowanie specyficznych trudności w nauce ortografii.

Jak w takiej sytuacji oceniać prace pisemne uczniów? Z pewnością przyjęta forma oceny powinna motywować ucznia do pracy nad przezwyciężeniem swoich trudności. O sposobie poprawy muszą być również poinformowani rodzice ucznia. Praca pisemna dziecka ze stwierdzoną dysortografią może być oceniona wg ustalonych kryteriów, lecz z pominięciem poprawności ortograficznej. Nauczyciel poprawia jednak w tekście uczniowskim każdy błąd

55

ortograficzny i pisze szczegółowy komentarz. Następnie uczeń poprawia błędy, zapisując je w poprawnej formie, używając w związkach frazeologicznych, zdaniach, uzasadniając ich pisownię, tworząc rodziny wyrazów itp. Za starannie i poprawnie wykonaną pracę może otrzymać drugą ocenę. Inna wersja poprawy przewiduje utrzymanie w mocy oceny, w której nie uwzględniono popełnionych przez ucznia błędów, tylko pod warunkiem starannej poprawy zgodnie ze wskazówkami nauczyciela. Jeśli uczeń nie poprawi błędów z należytą starannością, zapisze nieprawidłowo niektóre słowa, wcześniejsza ocena za całą pracę zostanie obniżona, np. o jeden stopień.

Warto zapoznać uczniów i ich rodziców z wykazem błędów ortograficznych, które uczniowie z dysortografią mogą popełniać.

Ciekawą propozycją nauki ortografii może być wykorzystanie ruchu gałek ocznych. Jest to strategia ortograficzna w NLP, która obejmuje następujące działania nauczyciela:

2. *Napisz na kartce słowo, którego chcesz nauczyć dzieci (najlepiej na kartce papieru A4, używając flamastra).*

3. *Pozwól dzieciom doświadczyć przyjemnego uczucia. Niech poczują się bezpieczne i szczęśliwe, żeby miały pozytywne nastawienie (...) „Przypomnijcie sobie, kiedy ostatni raz odnieśliście sukces.”*

4. *Kiedy dzieci doświadczają tego uczucia, trzymaj kartkę wysoko po swojej prawej stronie, tak żeby widziały ją w lewym górnym rogu swojego pola widzenia i aby ich oczy podążyły w kierunku kartki (niektórzy nauczyciele często pisali wyrazy do zapamiętania poprawnie w lewym górnym rogu tablicy, ponieważ uważali tę strategię za skuteczną).*

5. *Powiedz dzieciom, aby sfotografowały to słowo w wyobraźni, tak jakby robiły aparatem „klik”. Niech stworzą mentalny obraz tego słowa z kartki w swoim umyśle, dodając wyróżniające szczegóły (np. kolor, określoną czcionkę itd.; można powiększyć obraz, rozjaśnić, sprawić, że będzie migał) i niech nadal widzą to słowo oczyma wyobraźni aż do momentu, gdy obraz stanie się naprawdę wyraźny.*

6. *Odwróć kartkę, by słowo nie było widoczne. Następnie poproś dzieci, by przeliterowały słowo z pamięci, patrząc w tym samym kierunku i wyobrażając sobie, że słowo nadal tam się znajduje.*

7. *Zrób zdjęcie tyle razy, ile trzeba.*

8. *Spójrz znowu tam, gdzie rysunek jest przechowywany, i zapisz, co widzisz. Spójrz jeszcze raz i sprawdź, czy to jest poprawne.¹³*

Strategia sprawdza się w odniesieniu do dzieci, które piszą słowa tak, jak słyszą.

¹³ Op.cit, s. 213.

Zaburzenia analizy i syntezy wzrokowej oraz zaburzenia w percepcji słuchowej mogą być przyczyną powstawania trudności w opanowaniu umiejętności czytania. Aby przeciwdziałać tym problemom, nauczyciel powinien:

- pomagać uczniowi w selekcjonowaniu wiadomości (wyraźnie wskazać, które wiadomości są niezbędne);
- używać większej czcionki na sprawdzianach;
- nie odpytywać z głośnego czytania na forum klasy;
- wydłużyć czas na sprawdzianach;

Do pracy z uczniami starszych klas szkoły podstawowej, którzy mają kłopoty z czytaniem i pisaniem, można wykorzystać elementy metody glottodydaktyki ojczystojęzycznej prof. Rocławskiego. W tej metodzie naukę czytania wiąże się z nauką poprawnego ortograficznie pisania. Prof. Rocławski podzielił polski alfabet na litery podstawowe i niepodstawowe. Podstawowe zawsze zapisuje się kolorem czarnym i one nie sprawiają kłopotów ani czytającemu, ani piszącemu: mama zawsze brzmi *mama*, ale już słowo książdż jest trudne ortofonicznie i ortograficznie, ponieważ czytamy *kśonc*, co zapisujemy odpowiednio: *ksiądz*.

Znakomitą pomocą do nauki czytania są dywaniki glottodydaktyczne: na jednym znajdują się tylko czarne litery podstawowe (głosce odpowiada litera), na drugim litery czerwone, które „udają kogoś innego”, jak mówią uczniowie. Wg glottodydaktyki jednej literze może odpowiadać kilka głosek, np. litera *z* może być przeczytana jak *z* w wyrazie *waza*, jak *z* w wyrazie *kózk*a, jak *z* w wyrazie *zima* (problem ortofoniczny). Jednej głosce odpowiadać może także kilka liter: *e* to *e* w wyrazie *te*, *e* w wyrazie *widzę* (problem ortograficzny). Uczeń, zanim, podobnie jak przy grze w klasy, zacznie przeskakiwać z litery na literę i z dywanika na dywanik, musi wyraz starannie przegłoskować, a kiedy wskoczy na literę czarną lub czerwoną – jeszcze raz wybrzmieć odpowiedni dźwięk. Podczas przeskakiwania dzieci uczą się poprzez zabawę, ruch, oglądają litery z różnych stron. Mogą pracować w grupach lub w parach. Jeden uczeń dzieli wyraz na głoski i następnie przeskakuje z litery na literę na dywaniku, drugi uczeń w tym czasie sprawdza poprawność wykonania zadania w *Słowniku ortograficzno-ortofonicznym*, a pozostali uczniowie aktywnie „kibicują”, próbując znaleźć odpowiednie litery na dywanikach i wskazać je skaczącemu koledze. Temu samemu celowi służą też klocki logo z zielonym paseczkiem u podstawy, dzięki czemu nawet małe dziecko wie, jak właściwie postawić klocek i zawsze ma przed oczyma prawidłowy obraz litery: wielkiej i małej pisanej oraz wielkiej i małej drukowanej na ściankach prostopadłościanu, jakim jest klocek logo.

Uzupełnieniem pomocy do wykorzystania w pracy ze starszymi dziećmi, są książeczki *Prawda czy fałsz* wypełnione krótkimi, ale mądrymi tekstami, które zostały zapisane przy pomocy czarnych i czerwonych (niepodstawowych) liter, przypominając w ten sposób czytającemu na rozbieżności pomiędzy pismem a mową. Glottodydaktyk zwróci uwagę dziecku na to, że litery alfabetu są do siebie bardzo podobne (u, n, r; p, b, d; B, P; l, t, ł...) – różnią się

drobnymi szczegółami. Uczeń musi więc dostrzec poszukiwaną literę w zbiorze, na tle innych. Zaletą glottodywaników, oprócz wskazanych wyżej, jest również to, iż wszystkie litery mają zaznaczony kierunek kreślenia liter – to znakomita powtórka dla uczniów z niewyrobioną grafią. Kształt liter zaproponowany przez profesora Rocławskiego to powrót do liter z tzw. „zamkniętymi brzuskami”¹⁴, dzięki czemu przy szybkim i niestarannym pisaniu litera **b** nie upodobni się tak łatwo w uczniowskim zeszyte do litery **l** lub **u**.

Sprawdzonym sposobem na poprawę graficznej strony zapisu jest zaproponowanie uczniom starszych klas zeszytów ze zwężoną liniaturą – uczniowie, którzy od czwartej klasy piszą w zeszytach z szeroką liniaturą, często mają problem z ładnym pisaniem – litery są na przemian duże i małe, a zdania nieraz przypominają kształtem pełzającego węża. Zeszyty zaproponowane przez prof. Rocławskiego pozwalają wyeliminować i ten problem.¹⁵

W pracy z uczniem z ryzyka dysleksji ważne jest przestrzeganie, oprócz zasady indywidualizacji, zasad systematyczności i ciągłości oddziaływań, stopniowania trudności oraz pozytywnych wzmocnień. Metody szczególnie przydatne w uczeniu dzieci z grupy ryzyka dysleksji to dostosowane do typu dysleksji metody aktywizujące, wśród nich wymienić można metody skutecznego porozumiewania się, dramę, metody relaksacyjne (np. opowiadanie lub bajka relaksacyjna, wizualizacja, muzykoterapia, arteterapia), przekład intersemiotyczny (symbole graficzne służące zapisywaniu różnych informacji), metody praktycznego działania, metody polisensoryczne oraz heurezę (w oparciu: M. Bogdanowicz, 2000).

Kłopoty z koncentracją, brak skupienia na zadaniu, nadmierna aktywność ruchowa i gadatliwość, przerywanie lub przeszkadzanie innym to cechy ucznia z zespołem nadpobudliwości ruchowej (ADHD). Aby wesprzeć takiego ucznia, nauczyciel powinien m.in.:

- skutecznie komunikować swoje oczekiwania (krótkie instrukcje, powtarzanie);
- stosować wzmocnienia (pochwały, nagrody);
- zadbać o organizację środowiska zewnętrznego (porządek, ograniczenie bodźców);
- nawiązać z uczniem pozytywny kontakt emocjonalny;
- ustalić obowiązujący system norm i zachowań; postępować konsekwentnie;

a także

- stosować metody aktywizujące;
- dbać o różnorodność działań;
- unikać wykładów, dyktowania długich notatek;
- współpracować ściśle z rodzicami.

Uczeń z wadą wymowy – jękaniem się, powinien liczyć na lekcji polskiego na:

¹⁴ Warto pamiętać, że nie ma normy na kształt pisma ręcznego. Tę świadomość powinni mieć również nauczyciele edukacji wczesnoszkolnej: wzory liter w zeszyte ćwiczeń to **tylko wzory**.

¹⁵ Szczegółowe informacje na temat metody oraz pomocy dydaktycznych oraz poradników dla nauczyciela znaleźć można na stronie <http://www.glottispol.pl/index.php?lang=pl>.

- ograniczenie odpowiedzi ustnych na rzecz pisemnych;
- większą ilość czasu na odpowiedź;
- możliwość pracy w grupach;
- udzielanie odpowiedzi ustnych po uprzednim zgłoszeniu się do odpowiedzi;
- możliwość mówienia szeptem;
- możliwość wykorzystania TIK do wykonywania zadań domowych: uczeń nagrywa do kamery w laptopie np. recytację wiersza, opowiadanie ustne itp. i przesyła zadanie pod adres e-mail nauczyciela. W warunkach domowych, w ciszy i bez obecności kolegów uczeń może wielokrotnie szlifować swoją wypowiedź, bez pośpiechu i bez stresu – taka forma pracy przynosi fantastyczne rezultaty, podnosi samoocenę ucznia, obniża jego lęk przed mówieniem. Tu również potrzebna jest współpraca z rodzicami, a jeśli trzeba – z nauczycielem zajęć komputerowych.

Nawet najlepszy sokół nic nie złowi, jeżeli mu nie pozwolisz wzlecieć.
(przysłowie japońskie)

Wyzwaniem dla nauczyciela języka polskiego są również uczniowie zdolni. Zdolni, czyli tacy, którzy, wg W. Okonia, osiągają lepsze wyniki od swoich rówieśników przy zachowaniu jednakowych dla wszystkich warunków pracy lub uzyskują te same wyniki co inni, przy mniejszym nakładzie pracy, co zawdzięczają wyższemu rozwojowi zdolności ogólnych: myśleniu, obserwacji, wyobraźni, pamięci, uwadze, sprawnościom manualnym i ruchowym.

Za **ucznia zdolnego** można uznać takiego, który posiada co najmniej jedną z czterech wymienionych cech:

wysoki poziom zdolności ogólnych, inteligencji (i.i. = 120 i więcej),

wysoki poziom zdolności specjalnych – uzdolnień,

wysokie osiągnięcia lub możliwości takich osiągnięć w nauce bądź innych dziedzinach działalności wartościowej społecznie,

osiągnięcia oryginalne i twórcze lub możliwości takich osiągnięć. (T. Lewowicki, 1986)

O talencie możemy mówić w odniesieniu do wybitnych zdolności, spotykanych u niewielu uczniów. O zdolnościach i uzdolnieniach – w odniesieniu do niemal wszystkich uczniów. Zadaniem nauczyciela jest rozwijanie zdolności wszystkich uczniów, niezależnie od ich poziomu, prowadzenie rozpoznania uczniów posiadających szczególne uzdolnienia, identyfikacja ich specjalnych potrzeb edukacyjnych oraz prowadzenie działań mających na celu zaspokojenie tych potrzeb oraz zapewnienie jak najpełniejszego rozwoju uczniom. Uczeń o wysokim poziomie

zdolności ogólnych lub kierunkowych w polskich zapisach prawnych jest określany jako: zdolny, uzdolniony, szczególnie uzdolniony, o wybitnych uzdolnieniach jednokierunkowych.

Rozpoznanie powinno umożliwić odróżnienie ucznia szczególnie uzdolnionego od ucznia o przeciętnych zdolnościach, charakteryzującego się wysoką skutecznością w realizacji obowiązków szkolnych oraz od ucznia posiadającego zaradnych rodziców, którzy chcą niezależnie od jego predyspozycji zapewnić mu jak najwięcej zajęć i jak najwyższe noty. Błędne rozpoznanie może doprowadzić do tego, że stawiane uczniowi zadania będą powodowały niemożliwe do zaakceptowania przeciążenie i poważne kłopoty psychiczne.

Uczniowie zdolni mogą też przejawiać cechy negatywne, takie jak: niecierpliwość i brak tolerancji, upór, cynizm, nieustępliwość, hałaśliwość i pretensjonalność, kłótniowość, niechęć do współpracy i współuczestnictwa, egocentryzm i nadmierna energia oraz obojętność na zasady dobrego wychowania, niedojrzałość emocjonalna i społeczna. Niektóre zachowania są postrzegane przez nauczycieli nie jako wyraz kreatywności lub realizacji zdolności, lecz przejaw nonkonformizmu, skłonności buntowniczych, braku uwagi i szacunku dla dyscypliny klasowej i nauczyciela jako osoby, w końcu – agresji.

Jak **odróżnić** właściwości destrukcyjne od pożądanych dla rozwoju kreatywności ucznia w czasie nauki w szkole? Twórczego ucznia¹⁶ cechuje:

- duża łatwość tworzenia nowych pomysłów;
- oryginalność myślenia;
- łatwość zmiany kierunku myślenia;
- ciekawość poznawcza;
- otwartość na nowe doświadczenia;
- skłonność do bawienia się pojęciami i problemami;
- tolerancja dla ryzyka,
- skłonność do pogrążania się w aktywności intelektualnej.

Do kompetencji nauczyciela pracującego z uczniem zdolnym należą:

- **wiedza** - szeroka wiedza z zakresu nauczanej dyscypliny i jej pokrewnych oraz metodyki nauczania i związana z nią
- **umiejętność** przekazywania tej wiedzy i tworzenia odpowiedniego warsztatu pracy oraz organizowania procesu wychowania, z czym wiążą się
- **postawy** – otwartości w poznawaniu świata, oryginalności myślenia, zaangażowania.

¹⁶ „Aktywność potencjalnie twórczej nie zawsze towarzyszą prawdziwe dzieła. Uzdolnione twórczo osoby nie zawsze muszą przejawiać wysoki poziom ogólnych zdolności poznawczych. Ich wyjątkowość nie ujawnia się też w żadnej dziedzinie zdolności specjalnych. Są więc rzadziej identyfikowane jako osoby zdolne, często mają opinie niesfornych i niegrzecznych. Aby takie dziecko rozpoznać, należy zastosować specjalne testy twórczego myślenia, a jeszcze lepiej – skupić się na analizie wytworów” – pisze E. Nęcka (2002).

Te kompetencje składają się na talent pedagogiczny, a zdobywa się je w toku prowadzenia szerokich działań na rzecz uczniów uzdolnionych, a więc wieloletniego **doświadczenia**.

Zadania nauczyciela ucznia zdolnego to:

- poszerzenie zainteresowań i umiejętności ucznia poprzez udział w przedsięwzięciach szkolnych i pozaszkolnych;
- opracowanie indywidualnego programu rozwoju ucznia zdolnego: ustalenie tematyki, form, terminów realizacji programu;
- indywidualizacja procesu dydaktycznego podczas zajęć edukacyjnych, poszerzenie treści, wzbogacenie;
- przygotowanie ucznia do udziału w konkursach;
- przeprowadzanie okresowej ewaluacji postępów ucznia;
- wymiana spostrzeżeń, współpraca całej rady pedagogicznej (Współpraca z wychowawcą ucznia, pedagogiem, rodzicami w celu zapewnienia uczniowi zdolnemu harmonijnego rozwoju umysłowego i psychofizycznego).
- promowanie ucznia i jego osiągnięć na terenie szkoły i poza nią;

Uczniowie zdolni potrzebują także doświadczenia porażki, która jest nie tylko nieodłączną częścią zdobywania wiedzy, ale i stanowi część życia każdego człowieka. Podczas aktywnych poszukiwań powinni się również uczyć, że nieraz nie ma „dobrej” lub „złej” odpowiedzi. Wybitni uczniowie nie zawsze wygrywają konkursy przedmiotowe, ale w swobodnej atmosferze potrafią rozwiązywać najtrudniejsze problemy. W stosunku do ucznia zdolnego nie powinno się manipulować ocenami (karami i nagrodami), gdyż zmniejsza to motywację wewnętrzną. Dobrze jest wprowadzić takie metody i techniki, w których obowiązuje odroczone ocena. Podczas lekcji powinno dominować ocenianie opisowe, umożliwiające zrozumienie i korektę popełnionych błędów i niedociągnięć – w trakcie pracy i w wyniku końcowym.

Warto pamiętać, że wysokie oceny szkolne nie mogą być (choć, niestety, często są) traktowane jako jedyny (główny) wyznacznik uzdolnień. Zdarzają się uczniowie, dla których ocena szkolna nie jest czynnikiem motywującym ani ważnym, a ich uzdolnienia znajdują swoją realizację w niezauważanych przez szkołę dziedzinach.

Treści nauczania mogą i powinny być rozszerzone o zagadnienia znajdujące się w kręgu zainteresowania ucznia. Warto dobierać zagadnienia tak, aby łączyły w sobie wiedzę z wielu przedmiotów, czyniąc ją bardziej ciekawą i spójną. Nie należy rozszerzać treści nauczania z każdego przedmiotu, ale tych, którymi uczniowie są szczególnie zainteresowani. Treści nauczania należy wzbogacić o zagadnienia z zakresu psychologii uczenia się, treningi twórczości, treningi radzenia sobie ze stresem. Pomocne jest również umożliwienie uczniom uczestnictwa w festiwalach nauki, wydarzeniach kulturalnych, zapewnienie kontaktów z ludźmi nauki i sztuki.

Metody pracy z uczniem zdolnym:

- metody praktyczne, np. metoda projektów, metody zadaniowe, metody integracyjne i uczące współpracy, gry dydaktyczne, uczące wczuwania się w rolę i sytuacje innych osób, uczące empatii i zrozumienia,
- dyskusje uczące doboru trafnych argumentów oraz szacunku dla innych osób, np. debata oksfordzka,
- trening twórczości,
- metody waloryzacyjne
- metody ewaluacyjne.

X. INDYWIDUALIZACJA PRACY Z UCZNIEM

Dziecko rodzi się wszechstronnie uzdolnione, z pełną możliwością rozwoju we wszystkich kierunkach, potencjalną wybitną inteligencją i zadaniami na rozwijanie wielkiej twórczości oraz dużym talentem społecznym.

Trzeba stworzyć mu możliwości ich maksymalnego rozwoju.

(David Levis)

Indywidualizacja nauczania może odbywać się w obrębie klasy, a więc grupy uczniów, poprzez taki dobór treści, metod, form pracy, które sprawdzają się w dużej grupie uczniów, a przede wszystkim, które wykorzystują każdego ucznia z osobna i każdego z osobna będą kształtować. „Indywidualizacja w systemie dydaktyczno-wychowawczym to uwzględnienie różnic w rozwoju poszczególnych uczniów oraz dostosowanie treści, metod i organizacji działań pedagogicznych do tych różnic... Celem indywidualizacji w nauczaniu jest zapewnienie maksymalnych możliwości rozwoju uczniom o różnych zdolnościach”¹⁷.

Rozwijając zdolności poznawcze nie wolno zaniedbywać innych zdolności uczniów: organizacyjnych, społecznych, manualnych, artystycznych, menadżerskich i innych – zazwyczaj każdy człowiek posiada jakieś predyspozycje, które go wyróżniają. Wykorzystanie wiedzy o uczniu oraz znajomość metod nauczania niewątpliwie wspomogą proces uczenia się i nauczania. Indywidualizacja pracy, wzrost aktywności ucznia jako czynnego podmiotu nauczania pozwolą na lepszą realizację zadań edukacyjnych. Samodzielne dochodzenie do wiedzy, jej odkrywanie, przeżywanie dają o wiele lepsze efekty niż bierne jej przyjmowanie. Indywidualizacja procesu edukacyjnego, liczenie się z uczniowskimi odmiennościami osobowości czy zróżnicowanym stylem zdobywania wiedzy oraz wychodzenie naprzeciw uczniowskim potrzebom i zainteresowaniom to ważne zadanie nauczyciela. Indywidualizacja

¹⁷ Okoń W., *Słownik pedagogiczny*, Warszawa 2000.

nauczania oraz wzajemne przenikanie się metod, szczególnie aktywizujących, przemyślane ich stosowanie, uzupełnianie i kompensowanie sprzyja lepszemu poznaniu, zapamiętywaniu, kodowaniu wiedzy, czyli usprawnia, wzbogaca, uatrakcyjnia proces uczenia się i nauczania.

Nauczyciele mają do dyspozycji wiele metod nauczania, wśród nich grupę metod aktywizujących, których istota *polega na takiej organizacji sytuacji edukacyjnej, że treści kształcenia stają się dostępne uczącemu się i są możliwe do przetłumaczenia na osobiste doświadczenia*¹⁸. Stosowanie metod aktywizujących w procesie nauczania jest podstawowym wymogiem nowoczesnej metodyki nauczania.

Z uwagi na to, że niektórzy współcześni badacze podważają związek stylów uczenia się z osiągnięciami uczniów, kwestionując użycie stylów uczenia się w metodyce¹⁹, warto pamiętać, o czym wiedzą doświadczeni nauczyciele z własnej praktyki, że znajomość przez nauczyciela sensorycznych stylów nauki i wykorzystywanie ich w codziennej pracy z uczniami zawsze ułatwia nawiązywanie porozumienia, dzięki czemu w grupie panuje lepsza, sprzyjająca pracy atmosfera.

XI. EWALUACJA

Do diagnozowania pracy uczniów i efektów własnego działania dydaktycznego nauczyciel może zastosować, obok pomiaru dydaktycznego, różne odmiany czterech metod: obserwacji, wywiadu, ankiety i eksperymentu naturalnego. Znaczące miejsce powinna też zajmować w pracy refleksyjnego praktyka umiejętność korzystania z technik ewaluacyjnych. Warto pamiętać, że nadrzędnym celem ewaluacji jest zdobycie informacji, które będą stanowiły materiał do analizy mającej na celu identyfikację mocnych i słabszych stron podejmowanej praktyki, a poprzez to pozwolą na stałe jej doskonalenie. Ewaluacja umożliwi szybką i skuteczną naprawę tego, co nie przynosi oczekiwanych rezultatów.

W trakcie pracy wg programu *Wspólnie w lepszą e-przyszłość* będzie prowadzona ewaluacja formatywna. Natomiast w wyniku przeprowadzonej ewaluacji sumatywnej zostanie podjęta decyzja, czy program ma być kontynuowany, czy przerwany. Jeżeli kontynuowany, to co należy w nim ulepszyć, zmienić.

Ewaluacji sumatywnej dokonamy za pomocą:

- ankiet, czyli uzyskiwania informacji o faktach i o opiniach respondenta przez zadawanie mu pytań na piśmie,
- wywiadów, czyli uzyskiwania informacji o faktach i opiniach respondenta przez bezpośrednie zadawanie mu pytań,

¹⁸ Taraszkiewicz M., *Metody aktywizujące proces uczenia się w szkole*, w: „Trendy uczenie w XXI wieku”, magazyn CODN 1/2005.

¹⁹ Podaję za R. Churches, R. Terry, *NLP dla nauczycieli. Szkoła efektywnego nauczania*, Gliwice 2010, s. 55.

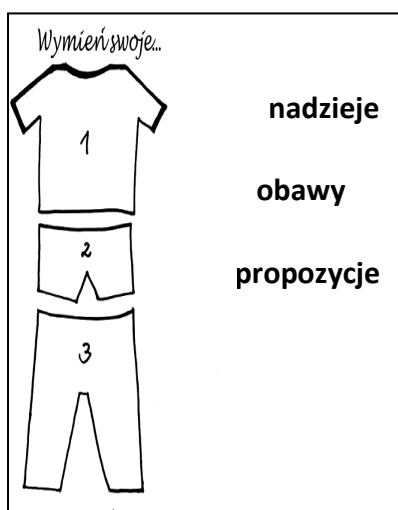
- obserwacji, czyli planowego spostrzegania osób, ich wytworów, zjawisk (w pracy nauczyciela będzie to najczęściej obserwacja uczestnicząca, dokonywana w toku działań, w których odgrywa on znaczącą rolę),
- analizy wytworów uczniów, np. prac klasowych, testów, prac plastycznych, projektów, analizy wyników egzaminów zewnętrznych i wewnętrznych.

Należy pamiętać, że program wdrażany, w przeciwieństwie do programu zamierzonego, ma charakter dynamiczny, jest interpretowany i modyfikowany odpowiednio do zaistniałej w procesie kształcenia sytuacji. Prawidłowością jest, że nie tylko nie osiągamy wszystkich założonych celów, ale możemy osiągnąć też inne, niezałożone. Te skutki uboczne są wynikiem interakcji nauczyciela i uczniów.

Jak odkryć oczekiwania uczniów wobec nauczyciela i lekcji języka polskiego?

Metoda SZNUREK DO BIELIZNY.

Metoda ta jest skutecznym sposobem na odkrycie oczekiwań uczestników. Wszyscy czwartoklasiści na jednej z pierwszych lekcji otrzymają rysunki, na których widnieją części garderoby. Każda część oznacza inne oczekiwania (na przykład: nadzieje, obawy i propozycje), które uczniowie mają wobec lekcji języka polskiego i nauczyciela. Dzieciom wyznacza się czas, by zastanowiły się nad własnymi oczekiwaniami, używając poszczególnych części garderoby jako wskazówek. Każdy zapisuje swoje pomysły na odpowiednich „ubraniach” i przyczepia je do sznurka zawieszonoego w sali lub narysowanego na ścianie. Poznajemy w ten sposób osobiste preferencje uczniów i już na pierwszych lekcjach sygnalizujemy otwartość na ich propozycje, co pozwala liczyć na aktywniejszy udział w lekcjach, pozytywnie usposabia do przyszłej pracy.

Metoda GRAFFITI

Ewaluację formatywną można przeprowadzić, stosując np. metodę GRAFFITI. Poddane zostaną analizie osiągnięte na pewnym etapie rezultaty oraz jakość realizacji programu, wynik ewaluacji pozwoli na dostosowanie tematyki i poziomu przekazywanych treści do oczekiwań uczniów i poziomu ich wiedzy. Umożliwi to modyfikację części zaplanowanych oddziaływań, treści zajęć, zakresu osiągnięcia założonych celów. Metoda ta pozwala dostrzec różne aspekty zawarte w programie, ich stopień ważności oraz przydatności dla uczniów, stanie się źródłem nowych koncepcji i pomysłów do realizacji i uwzględnienia ich w trakcie dalszej nauki.

Uczniowie pojedynczo, w parach lub grupach uzupełniają zdania, zapisane przez nauczyciela na plakatach, np.

Dotychczas podobało mi się, ...

Przeszkadzało mi to, ...

Mam nadzieję, że do końca semestru/roku/ nauki w szkole podstawowej ...

Mój wkład w lekcje może być taki: ...

Ankieta ewaluacyjna przeprowadzona wśród uczniów po realizacji programu w szkole podstawowej

Odpowiedz na poniższe pytania zaznaczając kółeczkiem wybraną przez siebie odpowiedź: TAK lub NIE.

	Pytanie	Odpowiedź	
1.	Czy chętnie uczestniczyłaś/eś w zajęciach z	TAK	NIE
2.	Czy przychodziłaś/eś na zajęcia zawsze przygotowana/y?	TAK	NIE
3.	Czy treści an lekcjach były wg Ciebie przedstawione w sposób zrozumiały i interesujący?	TAK	NIE
4.	Czy forma prowadzenia zajęć była dla Ciebie ciekawa?	TAK	NIE
5.	Czy sposób prowadzenia zajęć przez nauczyciela pozwolił Ci aktywnie uczestniczyć w tych zajęciach?	TAK	NIE
6.	Czy praca w zespole powodował, że czułaś/eś się pewnie?	TAK	NIE
7.	Czy Twoim zdaniem praca w zespole przyczyniła się do integracji klasy?	TAK	NIE

Projekt „Nowoczesna edukacja przedmiotów ścisłych i humanistycznych” współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

8.	Czy w czasie zajęć mogłaś/eś samodzielnie zdobywać wiedzę?	TAK	NIE
9.	Czy w czasie zajęć mogłaś/eś samodzielnie podejmować decyzje?	TAK	NIE
10.	Czy mogłaś/eś obserwować rezultaty swojej pracy?	TAK	NIE

Udziel krótkich odpowiedzi:

11. Wymień jeden temat, którego realizacja podobała Ci się najbardziej i uzasadnij, dlaczego?

.....

12. Wymień zagadnienia, które sprawiały Ci najwięcej trudności.

.....

.....Które tematy były Twoim zdaniem zbędne i dlaczego?

.....

13. Podaj zagadnienia, o które chciałbyś ewentualnie uzupełnić program.

.....

Oprac. Lech Moryksewicz²⁰

XII. LITERATURA

Bogdanowicz, M., *Ryzyko dysleksji. Problem i diagnozowanie*, Wydawnictwo Harmonia, Gdańsk 2006.

Churches R., Terry R., *NLP dla nauczycieli. Szkoła efektywnego nauczania*, Gliwice 2010.

Eby J. W., Smutny J. F., *Jak kształtować uzdolnienia dzieci i młodzieży*, Warszawa 1998.

Fisher R. *Uczymy jak się uczyć*, Warszawa 1999.

Gallagher K., *Jak zachęcać do czytania. Minilekcje dla uczniów gimnazjum i liceum*, Gdańsk, 2007.

Gardner H., *Inteligencje wielorakie. Teoria w praktyce*, Poznań 2002.

²⁰ *Programy nauczania w rzeczywistości szkolnej. Tworzenie – wybór – ewaluacja*, Warszawa 2012, s.99-100.

- Giza T., *Twórczy nauczyciel i twórczy uczeń. O potrzebie wspierania elit* (w:) *Współczesność, a kształcenie nauczycieli*, pod red. H. Kwiatkowskiej, T. Lewowickiego, S. Dylaka, Warszawa 2000.
- Grzenia J., *Komunikacja językowa w Internecie*, Warszawa 2006, (tu: *Internetowe gatunki tekstu*).
- Jagło S., *E-edukacja a nowa podstawa programowa*, „Organizer dyrektora”, Opole 2010.
- Jagło S. *Jak (nie)produkować dyslektyków?* [w:] *Dysleksja rozwojowa – fakt i tajemnica*, pod red. s. M. B. Pecyna, Opole 2011.
- Jagło S., *O języku opolskich szóstoklasistów AD 2008 w świetle wyników sprawdzianu ogólnopolskiego* [w:] *Uczeń w świecie języka i tekstów*, pod red. J. Nocoń, E. Łuckiej-Zajęc, Opole 2010.
- Kłakówna Z.A., *Sztuka pisania. Ćwiczenia redakcyjne dla klas IV-VI. Metodyczny podręcznik dla nauczyciela*, Kraków 1993.
- Lewowicki T., *Kształcenie uczniów zdolnych*, Warszawa 1980.
- Moenks F., Ypenburg I., *Jak rozpoznać uzdolnione dziecko. Poradnik dla rodziców*, Kraków 2007.
- Mowa rozświetlona myślą. Świadomość normatywno-stylistyczna współczesnych Polaków*, pod red. J. Miodka, Wrocław 1999.
- Nasze dzieci różne są... Jak im pomóc, by osiągnęły sukces?* red. B. Ogonowski, Opole 2011.
- Nęcka E., *Inteligencja*, Gdańsk 2002.
- Nęcka E., *Proces twórczy i jego ograniczenia*, Kraków 1995.
- Niemierko B., *Ocenianie szkolne bez tajemnic*, Warszawa 2002.
- Niemierko B., *Pomiar wyników kształcenia*, Warszawa 2004.
- Partyka M., *Zdolne, utalentowane, twórcze*, Warszawa 1999.
- Programy nauczania w rzeczywistości szkolnej. Tworzenie – wybór – ewaluacja*, Warszawa 2012.
- Rimm S. B., *Bariery szkolnej kariery, Dlaczego dzieci zdolne mają słabe stopnie?*, Warszawa 1991.
- Taraszkiewicz M., *Metody aktywizujące proces uczenia się w szkole*, w: „Trendy uczenie w XXI wieku”, magazyn CODN 1/2005.
- Sternberg R.J., Spear-Swerling L., *Jak nauczyć dzieci myślenia*, Gdańsk 2003.
- Szczepański J., *Uwagi o wartości uczniów wybitnie zdolnych* (w:) *Szkice do pedagogiki zdolności*, pod red. A. Góralskiego, Warszawa 1996.
- Teoria i praktyka edukacji uczniów zdolnych*, red. W. Limont, Kraków 2004.
- Szewczyk J., *Od podstawy programowej do konspektu, czyli o potrzebie planowania procesu nauczania*, "Modelowe Nauczanie" 2012, 3-4, w druku.
- Szmidt K. J. „Pedagogika twórczości”, GWP, Gdańsk 2007.

Źródła internetowe:

- <http://www.edunews.pl/narzedzia-i-projekty/narzedzia-edukacyjne/1361>
- http://translate.google.pl/translate?hl=pl&langpair=en%7Cpl&u=http://codex.wordpress.org/Introduction_to_Blogging
- <http://www.up.krakow.pl/ktime/ref2005/lyp-biel.pdf>
- http://grzesiek.erax.pl/po-co-komu-blog_7.html
- <http://fakty.interia.pl/news/polonisci-pisza-bloga,883424>
- <http://szkolazklasa20.nq.pl/index.php?sec=wizytowka&id=1376>
- <http://www.calapolskaczytadzieciom.pl/zlota-lista>
- <http://www.scholaris.pl/>
- <http://www.glottispol.pl>

XIII. PRZYKŁADOWE MATERIAŁY

Piękne teksty <http://www.wordle.net/create>

Krótką powtórka – zadanie dla uczniów na dobry początek.

Projekt „Nowoczesna edukacja przedmiotów ścisłych i humanistycznych” współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Podpowiedzi: wyrazy rozpoczynające zdanie zapisane są wielką literą. Większy rozmiar słowa oznacza, że można je wykorzystać więcej niż jeden raz.

Nauczyciel przygotowuje i drukuje kilka wersji tej samej definicji albo sentencji (np. motto lekcji), wskazówki itp., od której rozpocznie się lekcja lub kilka różnych sentencji. Uczniowie pracują w parach, grupach lub samodzielnie. Mają wyznaczony czas lub kto pierwszy. Następnie porównują wykonanie zadania. Długość tekstu musi być dostosowana do możliwości intelektualnych ucznia.

Edit Language Font Layout Color

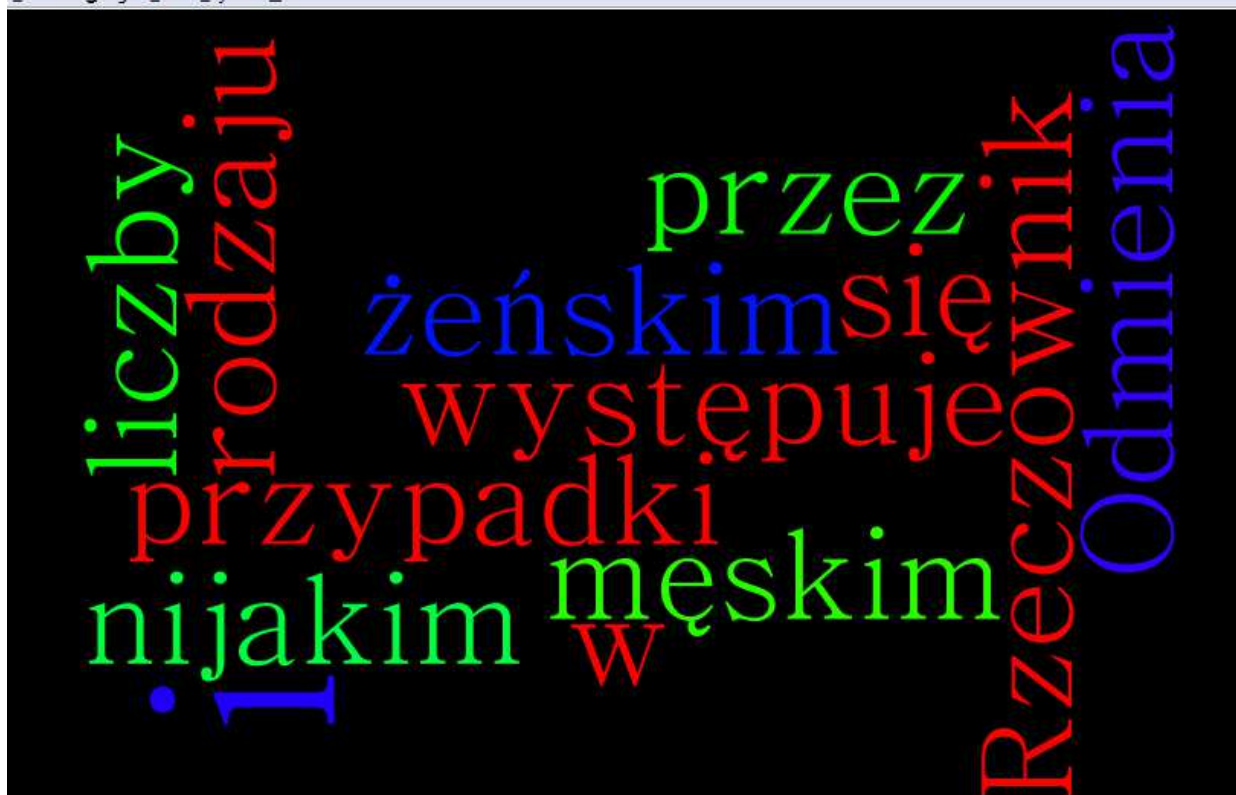
rodzaju
Odmienia
w
liczby
przypadki
żeńskim się
występuje
nijakim
przez
Rzeczownik

Projekt „Nowoczesna edukacja przedmiotów ścisłych i humanistycznych” współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Edit Language Font Layout Color

Wersja trudniejsza – tylko wielkie litery.

Edit Language Font Layout Color

Formularz „Książki rekomendowane przez uczniów”

Polecam ...

[miejsce na okładkę: wklejone zdjęcie, zeskanowana okładka, własnoręczny rysunek]

<p>Tytuł: Autor: Gdzie można znaleźć tę książkę: Komu podobałaby się ta książka i dlaczego?</p>	<p>Polecane przez ... klasa ...</p>
---	---

Charakterystyka zachowań ucznia uznanego za uzdolnionego

narzędzie do diagnozowania przez nauczyciela.

J.F.Smutny

Instrukcja

Oceń ucznia pod względem poniższych zachowań. W tym celu należy przy każdym zachowaniu zakreślić cyfrę odpowiadającą częstości i zakresowi jego występowania.

Znaczenia cyfr są następujące:

5 – zachowanie konsekwentne pojawia się w większości zajęć.

4 – zachowanie przejawia się w wielu zajęciach.

3 – zachowanie sporadycznie przejawia się w niektórych zajęciach.

2 – zachowanie rzadko przejawia się w zajęciach.

1 – zachowanie pojawia się bardzo rzadko lub nigdy.

Tu, gdzie dziecko otrzyma maksymalną punktację, tzn. zakreślona zostanie cyfra 5, oznacza to, że są to mocne strony dziecka, potencjalne jego zdolności.

Spostrzegawczość

1. Odróżnia istotne elementy, zagadnienia i problemy od nieistotnych. 5 4 3 2 1

2. Dostrzega subtelne i dojrzałe wzorce, połączenia i relacje, posługuje się nimi. 5 4 3 2 1

Aktywne interakcje ze środowiskiem

- 3.** Jest aktywny, zgłasza się na ochotnika do pracy nad wybranymi przez siebie zadaniami. 5 4 3 2 1
- 4.** Energicznie poszukuje informacji, pomysłów i rozwiązań problemów. 5 4 3 2 1

Refleksyjność

- 5.** Wykazuje dojrzałe, pogłębione zrozumienie złożonych pojęć, w wybranej przez siebie dziedzinie. 5 4 3 2 1
- 6.** W pracy dąży do doskonałości, szuka rozwiązań lub konkluzji będących najlepszymi z możliwych. 5 4 3 2 1

Wyrwałość

- 7.** Skupia całą uwagę na wybranym przez siebie zadaniu, wydaje się pochłonięty przez zadanie. 5 4 3 2 1
- 8.** Pokonuje trudności, które napotyka podczas rozwiązywania problemu, kończy pracę dopiero wtedy, gdy osiągnie cel. 5 4 3 2 1

Niezależność

- 9.** Sam decyduje, kiedy rozpocząć pracę, pracuje przy minimalnej pomocy ze strony innych lub bez niej. 5 4 3 2 1
- 10.** Ma wyraźne preferencje i pomysły, modyfikuje cele, by dopasować je do własnych zainteresowań. 5 4 3 2 1

Nastawienie na cel

- 11.** Ma wysokie standardy wewnętrzne, zmienia i poprawia swoje wytwory, by dorównać standardom. 5 4 3 2 1
- 12.** Potrafi wyłożyć swój cel i plan jego osiągnięcia, umie dyskutować o tym z innymi. 5 4 3 2 1

Oryginalność

- 13.** Lubi ryzyko, chętnie eksperymentuje z nowymi pomysłami i formami wyrazu. 5 4 3 2 1
- 14.** Łącząc elementy pochodzące z wielu źródeł, dochodzi do świeżych pomysłów i nowych wytworów. 5 4 3 2 1

Wydajność

- 15.** Wykazuje dużą płynność pomysłów, wytwarza wiele różnych odpowiedzi na wyzwanie sytuacji. 5 4 3 2 1

16. Pracuje wydajnie, jego wytwory mają wysoką jakość i są kończone w terminie lub przed terminem. 5 4 3 2 1

Samooceńnianie

17. Zna swoje silne i słabe strony. Wykorzystuje silne strony, wybiera zadania o optymalnej trudności. 5 4 3 2 1

18. Śledzi własne postępy. Wie, kiedy trzeba jeszcze raz przejrzeć wytwór, a kiedy wytwór jest gotowy. 5 4 3 2 1

Skuteczne komunikowanie pomysłów

19. Jasno formułuje swoje pomysły i zamierzenia. 5 4 3 2 1

20. Używa dostosowanych do celu metod i stylów porozumiewania się (np. ilustracji, modeli, wykresów). 5 4 3 2 1

J. W. Eby, J. F. Smutny, *Jak kształtować uzdolnienia dzieci i młodzieży*, Warszawa 1998, s. 170.

Przykładowy scenariusz lekcji opartej na przedstawieniu teatralnym „Cudowna lampa Aladyna” (Opolski Teatr Lalki i Aktora)

Propozycja lekcji języka polskiego w klasach IV-VI

Przed wizytą w teatrze nauczyciel przypomina uczniom lub prosi, aby uczniowie sami przypomnieli, jakie są podstawowe elementy świata przedstawionego, czyli postacie, miejsce akcji, fabuła, problem i sposób jego rozwiązania.

Uprzedza uczniów, że po spektaklu czeka ich praca detektywa, który spróbuje rozwiązać zagadkę. Nauczyciel pyta, w jaki sposób detektyw dochodzi do rozwiązania – aby znaleźć wskazówki, które pozwolą odczytać główną myśl utworu, uczniowie powinni pójść, tak jak robią to prawdziwi detektywi, **tropem bohatera**. Oznacza to, że powinni uważnie wpatrywać się w to, co dana postać robi, wsłuchiwać się w to, co mówi i co mówią na jej temat inni oraz co robią ze względu na nią. Uczniowie powinni także zaobserwować, czy analizowana postać zmienia się i w jaki sposób.

Temat: W jaki sposób Aladyn zrealizował swoje marzenia? Wykorzystanie strategii „tropem bohatera” do zrozumienia przesłania baśni.

Cele:

Uczniowie:

- **Precyzyjnie formułują myśl przewodnią baśni „Cudowna lampa Aladyna”, co pomoże im w zrozumieniu sztuki.**
- **Identyfikują główną postać konfliktu, wskazują zmiany w niej zachodzące w miarę, jak akcja się rozwija.**
- **Przedstawiają w formie graficznego schematu główne elementy baśni, a następnie posługują się nimi w trakcie analizy.**
- **Wykorzystują swoją wcześniejszą wiedzę w celu sformułowania głównego problemu.**
- **Na podstawie zgromadzonych informacji oceniają postępowanie bohatera.**

Metody i techniki: uczenie się w grupie, dyskusja, graficzne wizualizacje,

Pomoce: diagram analizy postaci – tropem bohatera (zał. 1)

Czas: 1 godz.

Nauczyciel rozdaje uczniom pusty diagram analizy postaci i prosi o uzupełnienie w parach lub grupach kolistych środkowych pól.

Problem:

W jaki sposób człowiek może odmienić na lepsze swoje życie?

Następnie nauczyciel prosi, aby uczniowie zgodnie z ruchem wskazówek zegara udzielili odpowiedzi na kolejne trzy pytania znajdujące się wzdłuż boków diagramu (1. Co robi bohater? 2. Co bohater mówi i myśli? 3. Co o bohaterze sądzą inni?)

Co robi bohater?

Wyprzedaje ostatnie domowe sprzęty.

Przyjmuje od czarnoksiężnika orzeszki.

Częstuje ostatnim orzeszkiem matkę.

Idzie z czarnoksiężnikiem po lampę, ale nie oddaje mu jej.

Wydostaje się z jaskini pełnej skarbów.

Wbrew zakazowi sułtana przygląda się jego córce.

Zakochuje się w księżniczce.

Wysła matkę do sułtana, aby poprosiła o rękę Badulbudury.

Z pomocą ducha lampy buduje pałac dla księżniczki.

Żeni się z księżniczką.

Prosi ducha pierścienia o pomoc i ratuje żonę z rąk złego czarnoksiężnika.

Co bohater mówi i myśli?

Kocha matkę.

Nie narzeka na swoją biedę.

Nie ufa fałszywemu stryjowi.

Nie słucha rozkazu sułtana i patrzy na jego córkę.

Zakochuje się w księżniczce.

Zwracając się do matki i do księżniczki, używa czułych słów.

Nie pozwala się oszukać sułtanowi.

Nie pozwala się przezywać.

Ukochana żona jest dla niego wszystkim.

„Mam wszystko, czego pragnąłem.”

Co o bohaterze sądzą inni?

Jest biedakiem i łatwo go oszukać.

Jest bystry.

Księżniczka widzi w nim same zalety.

Księżniczka go kocha.

Matka Meruda bardzo go kocha.

Matka ma do niego zaufanie.

Sułtan uważa go za dobrego kandydata na zięcia.

Podczas pracy nad ostatnim pytaniem i wskazywaniem zmian, jakim podlegał bohater, uczniowie mogą tworzyć większe grupy, mogą pracować techniką „kuli śnieżnej”. Nauczyciel prosi, aby wykorzystali wszystkie informacje zawarte w odpowiedziach na poprzednie pytania.

W jaki sposób bohater się zmienia?

Jest pogodny i beztrudny.

Zaczyna marzyć o księżniczce.

Zaczyna wykorzystywać nieoczekiwane bogactwo.

Wyrusza na ratunek ukochanej Badulce.

Dziękuje duchowi lampy i duchowi pierścienia za pomoc.

Zwraca im wolność.

Nie chce skarbów, które do niego nie należą.

Jest szczęśliwy, że odzyskał żonę.

Po udzieleniu odpowiedzi na wszystkie pytania uczniowie w grupach ustalają główną myśl i zapisują ją u dołu diagramu, a następnie porównują wnioski, do których doszli.

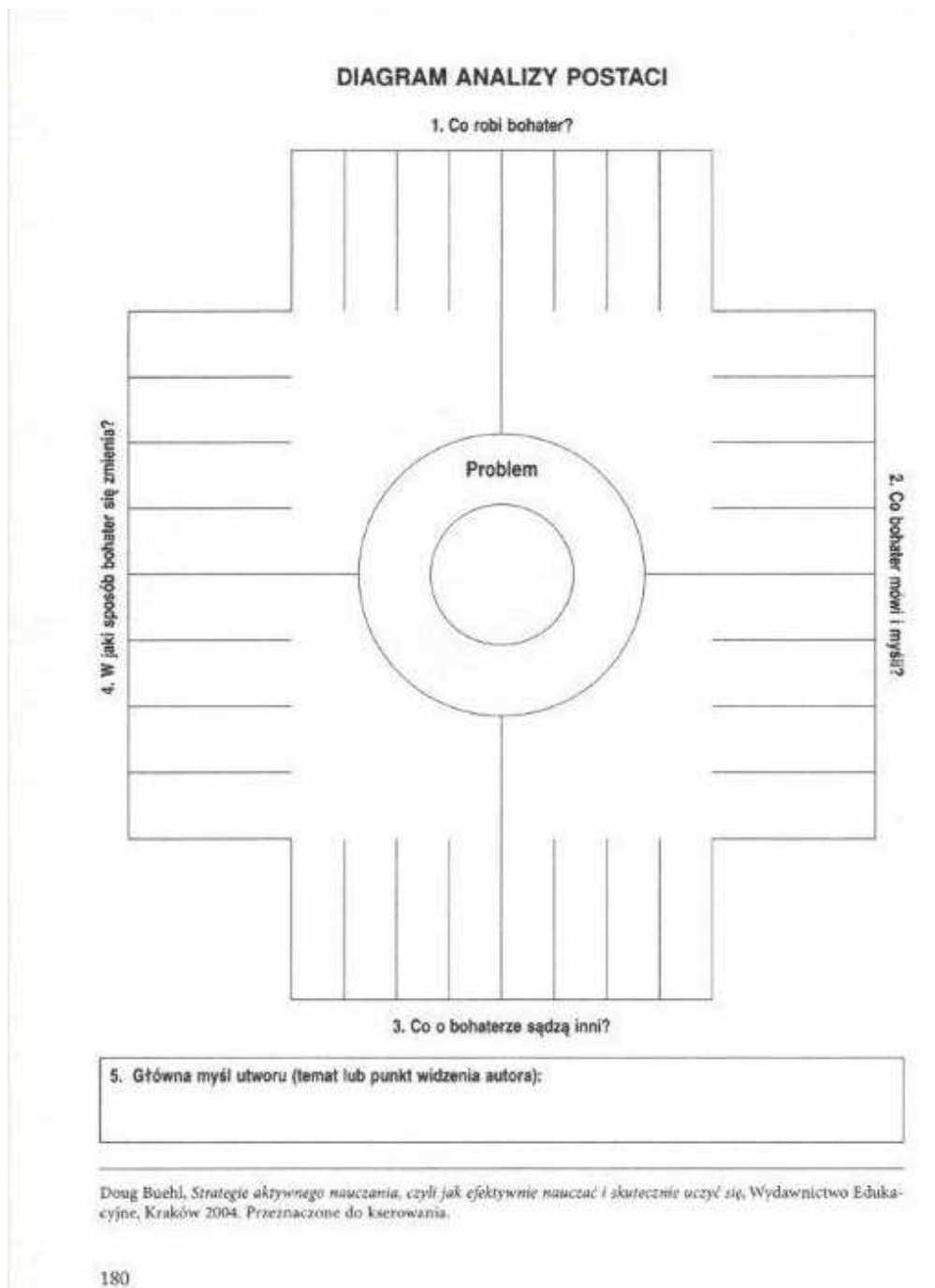
Główna myśl utworu/temat lub punkt widzenia autora/:

Miłość jest znacznie silniejsza od magii, a ludzie są szczęśliwi nie dzięki bogactwu, ale wtedy, kiedy mogą kochać i sami są kochani.

Zadanie domowe

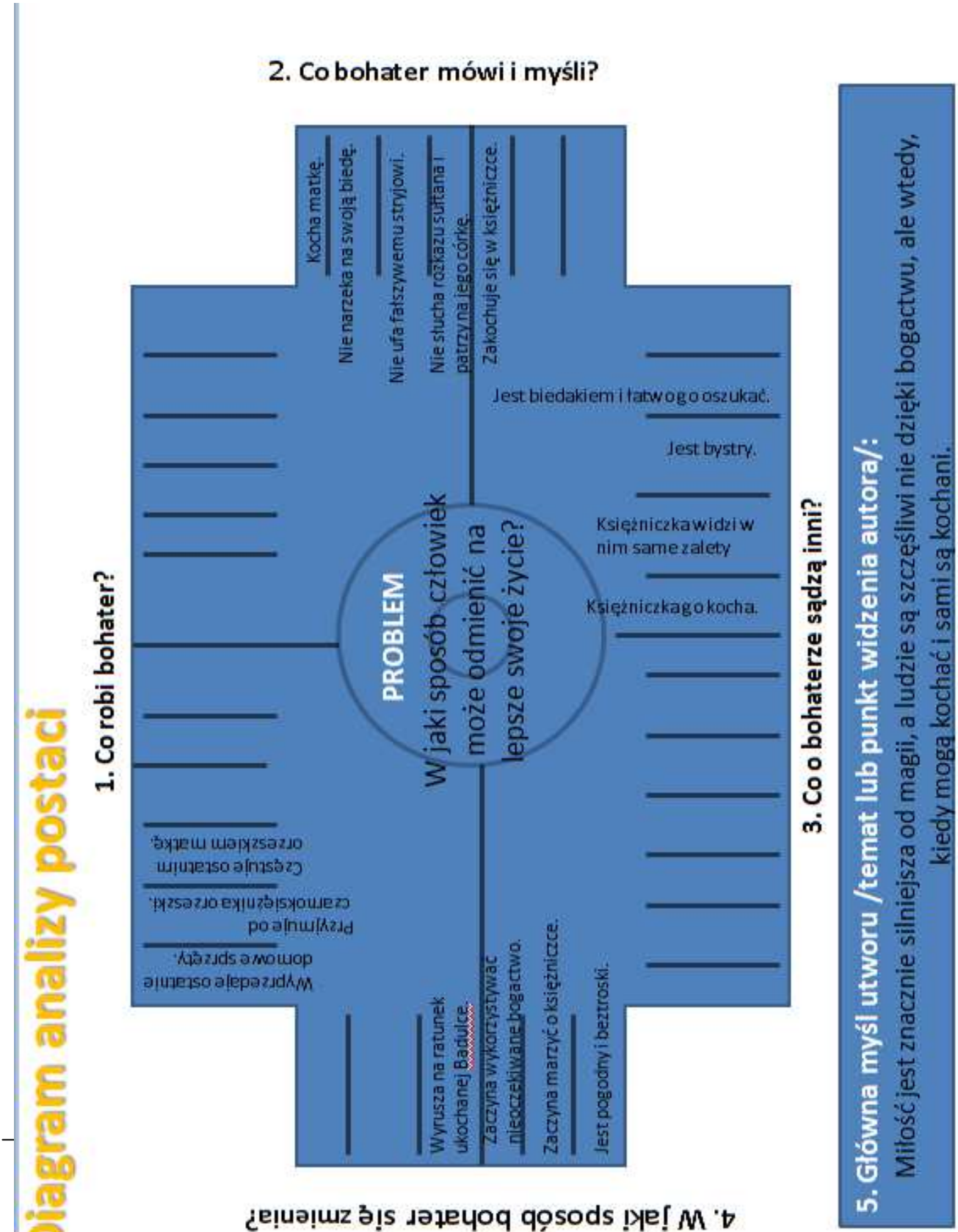
Czego nauczyła mnie historia Aladyna? Uzasadnij swoją odpowiedź.

Przykładowy zapis:

Tworzenie tekstu z hiperłączami:

Dokument bazowy, np.:

Atrakcje turystyczne na Opolszczyźnie Cz. I

Opolszczyzna to region geograficzny w południowej Polsce, bywa on też nazywany Śląskiem Opolskim. Kraina ta należy do jednych z najmłodszych w naszym państwie – powstała w latach 20 XX wieku za sprawą polskich polityków. Zdecydowana większość tego rejonu to tereny, kiedyś należące do Śląska. **Opole** było stolicą podzielonego Górnego Śląska od czasów średniowiecza aż do 1941 roku, jednak podczas II Wojny Światowej ustanowiono jedną stolicę i były nią Katowice. Podczas okresu międzywojennego przez stronę polską używana była nazwa Śląsk Opolski, natomiast przez stronę niemiecką Wschodni Górnego Śląska. Po II Wojnie Światowej Opolszczyzna trafiła w całości w ręce polskie i Opole stało się odrębną stolicą tego regionu. Kraina ta charakteryzuje dużym zróżnicowaniem – o ile na zachodzie krajobrazy są typowo rolnicze, to im dalej na wschód tym jest więcej fabryk.

Zamek Piastów Śląskich w Brzegu to dawne miejsce przebywania władców piastowskich. Budowla ta powstała w XIII wieku i do dzisiaj przetrwała trochę zmieniona z powodu zniszczeń podczas II Wojny Światowej. Od 1952 roku obiekt spełnia funkcję Muzeum Piastów Śląskich – możemy tu oglądać zbiory związane z historią Brzegu oraz jego okolic. Każdy miłośnik historii, który interesuje się Piastami oraz ich obecnością na ziemiach Opolszczyzny. W XVI wieku wyrzeźbionych zostało 26 popiersi władców państwa polskiego oraz książąt śląskich.

Opole to stolica województwa opolskiego i największe miasto tego regionu – liczy sobie około 127 tysięcy ludności. To jedna z ciekawszych miejscowości naszego kraju z uwagi na sporą liczbę zabytków w centrum miasta. Świadectwem obecności Piastów w tym mieście jest chociażby Wieża Piastowska będąca najstarszą basztą w stolicy Opolszczyzny. Szacuje się, że istnieje ona od około 1300 roku czyli wybudowana została prawdopodobnie za czasów rządzenia księcia Bolka I. Wieża jest zarazem jedyną pozostałością zamku, który tu istniał do drugiej połowy lat 20 XX wieku, kiedy to został rozebrany. Powodem był fatalny stan techniczny oraz wysokie koszty utrzymania. Wieżę można zwiedzać od środka od wtorku do niedzieli i można na nią wejść nawet w okresie świątecznym. Baszta jest odchylona delikatnie od pionu o 1,5 stopnia z powodu złego osiadania fundamentów, jednak nie jest to zauważalne gołym okiem.

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt „Nowoczesna edukacja przedmiotów ścisłych i humanistycznych” współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Dokument po uzupełnieniu:

Projekt „Nowoczesna edukacja przedmiotów ścisłych i humanistycznych” współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

*Byłem w New York'u, byłem w Moskwie i Hadze,
Da Bóg, to i o Tokio zawiadamę.*

*Szukałem tego w Paryżu, szukałem w Berlinie i Rzymie,
A to za oknem było i miało Polskie imię.*

*Mślałem:
Tam potęga, wielki świat, nowe doznaje...
Tu wiewski ogródek kwiatami się do mnie śmieje.*

Julian Tuwim

Atrakcje turystyczne na Opolszczyźnie

Opolszczyzna zwana ...

Zamek Piastów Śląskich w Brzegu

Opole

Wieża Piastowska

Stara Synagoga

Opole Główne

Rynek opolski

Opolszczyzna to region geograficzny w południowej Polsce, bywa on też nazywany [Śląskiem Opolskim]. Kraina ta należy do jednych z najmłodszych w naszym państwie – powstała w latach 20 XX wieku za sprawą polskich polityków. Zdecydowana większość tego regionu to tereny, kiedyś należące do Śląska.

Opole było stolicą podzielonego Górnego Śląska od czasów średniowiecza aż do 1941 roku, jednak podczas II Wojny Światowej ustanowiono jedną stolicę i były nią Katowice. Po okresie międzywojennego przez stronę polską używana była nazwa Śląsk Opolski, natomiast przez stronę niemiecką **Wschodni Górny Śląsk**. Po II Wojnie Światowej Opolszczyzna trafiła w całości w ręce polskie i Opole stało się odrębną stolicą tego regionu. Kraina ta

http://www.wojewodztwoslaskie.pl/index2.php?id=wschodni_gorny_slask
Ctrl + kliknięcie śledzi łączy

Atrakcje turystyczne na Opolszczyźnie

Opolszczyzna zwana ...

Zamek Piastów Śląskich w Brzegu

Opole zakładka4
Ctrl + kliknięcie śledzi łączy

Wieża Piastowska

Stara Synagoga

Opole Główne

Rynek opolski

Opolszczyzna to region geograficzny w południowej Polsce, bywa on też nazywany [Śląskiem Opolskim]. Kraina ta należy do jednych z najmłodszych w naszym państwie – powstała w latach 20 XX wieku za sprawą polskich polityków. Zdecydowana większość tego regionu to tereny, kiedyś należące do Śląska.

Opole było stolicą podzielonego Górnego Śląska od czasów średniowiecza aż do 1941 roku, jednak podczas II Wojny Światowej ustanowiono jedną stolicę i były nią Katowice. Podczas okresu międzywojennego przez stronę polską używana była nazwa Śląsk Opolski, natomiast przez stronę niemiecką **Wschodni Górny Śląsk**. Po II Wojnie Światowej Opolszczyzna trafiła w całości w ręce polskie i Opole stało się odrębną stolicą tego regionu. Kraina ta

Bank adresów przydatnych poloniście:

<http://www.calapolskaczytadzieciom.pl/zlota-lista>

www.scholaris.pl

www.szkolnictwo.pl,

<http://www.logopedia.net.pl/kategorie/11/dysleksja.html> (na tej stronie znajdziemy informacje o dysleksji, co może pomóc w pracy z dziećmi z tym problemem);

<http://www.hamlet.edu.pl/kont/?id=culler1> (serwis humanistyczny, w którym omawiane są zagadnienia teoretycznoliterackie czy filozoficzne);

<http://www.profesor.pl/>, tu szczególnie ważne: <http://www.profesor.pl/Katalog-Publikacji,2,dla-nauczyciela,18,Jezyk-polski> (znaleźć tu możemy materiały pomocne w pracy nauczyciela i jego doskonaleniu);

<http://eduseek.interklasa.pl/>, tu szczególnie ważne:

<http://www.interklasa.pl/porta1/index/strony?mainSP=splinks&mainSRV=nauczyciel> (znajdują się tu między innymi scenariusze lekcji czy informacje o dysleksji)

www.swo.pwn.pl Słownik wyrazów obcych PWN

www.sjp.pwn.pl Słownik języka polskiego PWN

www.portalwiedzy.pan.pl/ Portal Wiedzy PAN

<http://wolnelektury.pl/katalog/>

www.filmpolski.pl

www.magazynsztuki.pl

www.artyzm.com/artists.php

www.ortofrajda.pl

www.dzieciece.home.pl/dysleksja/start.html

http://www.edugames.pl/gry/index/k1/32,gry_jezyk_polski/

www.naszasztuka.pl

<http://so.pwn.pl>

<http://www.zeszytyliterackie.pl/>

<http://polonistka.prv.pl/>

<http://nauczyciel.jezyk-polski.pl>

<http://film.org.pl/>

<http://www.historiasztuki.com.pl/index.html>

www.staropolska.pl

www.cameralmusic.pl

<http://w-swiecie-basni.blogspot.com/>

<http://w-poszukiwaniu-zaginionego-pisma.blogspot.com/>

<http://webquest-legendy-brzegu-i-okolic.blogspot.com/>

www.nina.gov.pl/edukacja/ninatekaedu NINATEKA EDU, należąca do witryny Narodowego Instytutu Audiowizualnego, jest pierwszą w Polsce biblioteką treści audio i audiowizualnych dotyczących kultury, stworzoną specjalnie z myślą o uczniach i nauczycielach. Znajdują się w niej filmy dokumentalne, fabularne, reportaże, wywiady, animacje, filmy eksperymentalne, zapisy spektakli teatralnych i operowych, relacje dokumentujące życie kulturalne i społeczne. Portal to jednocześnie inspirujące narzędzie poszerzające kompetencje medialne i wprowadzające do szkół elementy edukacji audiowizualnej, filmowej, medialnej i muzycznej. (Źródło: **Narodowy Instytut Audiowizualny**)

Google Art Project

<http://www.google.com/culturalinstitute/project/art-project?hl=pl>

Materiały dostępne na tej stronie nadają się znakomicie do wykorzystania podczas lekcji poświęconych analizie dzieł sztuki – światowe galerie zapraszają do wirtualnego zwiedzania.

Ponadto:

Tworzenie komiksów dla dzieci i nastolatków

<http://www.toondoo.com/>

Prosty w obsłudze generator komiksów. Można wykonane komiksy zapamiętywać, publikować i drukować. Można także pracować na rysunkach własnych załadowanych na stronę. Obsługa oparta na prostym angielskim, dlatego praca z generatorem może wymagać wsparcia ze strony nauczyciela języka angielskiego, ponadto zmotywuje uczniów do nauki tego języka.

<http://www.pixton.com/>

Bardzo zaawansowany generator komiksów, można tworzyć komiksy w oparciu o schematy, albo wszystko robić od początku. Dobre przewodniki ze szczegółowym instruktażem. Można komiksy zapamiętywać, publikować i drukować. Można również pracować na własnych rysunkach załadowanych na stronę.

<http://www.makebeliefscomix.com/Comix/>

Możliwość stworzenia strony graficznej komiksu przy pomocy dostępnego programu urozmaica pracę dzieci i sprawia, że chętniej wymyślają historie do swoich obrazków. Na ekranie komputera łatwiej nanieść poprawki, skopiować, uzupełnić...

Skomiksowane zdjęcia

<http://cartoon.pho.to/>

Projekt „Nowoczesna edukacja przedmiotów ścisłych i humanistycznych” współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Shared via: **Cartoon.Photo.to** — Photo caricatures and photo to cartoon in a click!

[LEARN MORE](#)

This photo effect was created at Cartoon.Photo.to. Edit

Photo information

Photo uploaded on 06 Aug 2013.

Size 1600×1416 pixels – 208.05 KB

Views 0

Note: Photo set is removed if it is not viewed in 30 days.

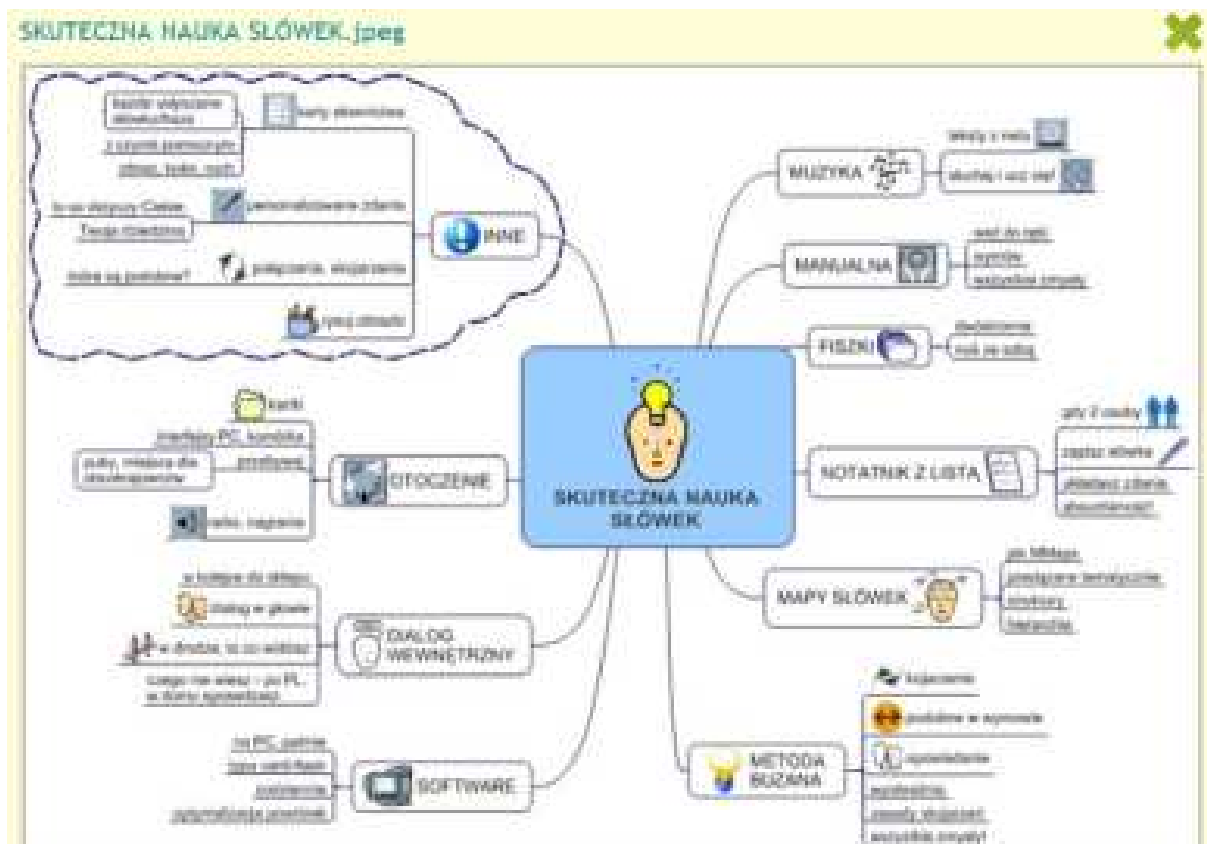
... i zwykłe zdjęcie:

Mind mapping

<http://mind42.com>

FreeMind to darmowy, wieloplatformowy program do tworzenia mindmap, którego twórcy mocno wzorowali się na narzędziu MindManager. Od innych programów tego typu odróżnia go możliwość zwijania i rozwijania części map jednym kliknięciem oraz możliwość używania łącz do stron internetowych. Dostępny ze strony

<http://www.dobreprogramy.pl/FreeMind,Program,Windows,20787.html>

Spis treści

I.	Ogólne założenia programu	2
II.	Dla kogo ten program?	4
III.	Innowacyjność programu nauczania „Wspólnie w lepszą e-przyszłość”	5
IV.	Cele kształcenia w programie	7

V. Cele wychowania	8
VI. Treści nauczania i opis osiągnięć ucznia	9
VII. Sposoby osiągnięcia celów	34
VIII. Ocenianie, które pomaga się uczyć	43
IX. Praca z uczniem o specjalnych potrzebach edukacyjnych na lekcjach języka polskiego	48
X. Indywidualizacja pracy z uczniem	54
XI. Ewaluacja	55
XII. Literatura	59
XIII. Przykładowe materiały	61

